

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

H O T Ă R Ă R E nr. _____

din _____ 2024

Chișinău

cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare locală
„Satul European” pentru anii 2024 – 2028

În temeiul art.5 lit. a), art. 6 lit. h) din Legea nr.136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.252, art.412), Guvernul **HOTĂRĂȘTE**:

1. Se aprobă Programul Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 – 2028 (se anexează).

2. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va monitoriza procesul de implementare a Programului și va prezenta anual, până la data de 15 aprilie a anului următor celui de referință, raportul de progres Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale și Guvernului.

3. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

4. Prezenta hotărâre intră în vigoare în termen de o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Prim-ministru

DORIN RECEAN

Contrasemnează:

Ministrul infrastructurii
și dezvoltării regionale

Andrei SPÎNU

**PROGRAMUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE LOCALĂ
`SATUL EUROPEAN` PENTRU ANII 2024 – 2028**

I. Introducere

Programului Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 – reprezintă viziunea și prioritățile asumate de Guvernul Republicii Moldova privind măsurile necesare pe termen scurt și mediu în vederea accelerării procesului de îmbunătățirea a condițiilor de trai prin modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și sociale a localităților Republicii Moldova, în conformitate cu obiectivele și țintele Strategiei Naționale de Dezvoltare ”Moldova Europeană 2030” și Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028 (în continuarea SNDR).

Necesitatea elaborării Programului Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 – 2028 (în continuare Programul) este prevăzută de Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024 (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 887/2023) și derivă din Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028 (care a fost elaborată în sincronizare cu ciclul și prioritățile politicii de dezvoltare regională a Uniunii Europene, care pentru perioada de referință urmează să se bazeze pe noua abordare a politicii de coeziune "Calea spre excelență".)

De asemenea, elaborarea Programului se bazează pe prevederile Titlului IV, Capitolul 20 ”Dezvoltare regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional” al Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112/2014.

În etapa actuală a dezvoltării țării, unul dintre obiectivele-cheie ale Guvernului Republicii Moldova este să sprijine autoritățile publice locale în eforturile de îmbunătățire a calității vieții cetățenilor. Această inițiativă este strâns legată de aspirațiile de integrare europeană ale țării, care sunt clar stabilite în cadrul Acordului de Asociere și sunt în deplină concordanță cu angajamentele asumate în calitate de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană, precum și cu prevederile din Agenda ONU de Dezvoltare Durabilă 2030, adoptată la Summitul Organizației Națiunilor Unite la 25 septembrie 2015.

În acest context, pentru perioada de programare 2022-2028, abordarea strategică a SNDR (aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022) este fundamentată de noua paradigmă de dezvoltare regională a țării, aprobată de Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării

Regionale a Republicii Moldova la data de 13.02.2020, care reflectă atât concluziile și lecțiile învățate pe parcursul ultimilor zece ani de implementare a politicii de dezvoltare regională, cât și tendințele europene de schimbare a paradigmei de abordare a dezvoltării regionale, vizând intensificarea eforturilor menite să asigure o dezvoltare echilibrată în regiuni și integrând principiile de competitivitate teritorială.

Astfel, conform Strategiei Naționale de Dezvoltare ”Moldova Europeană 2030” (în continuare SND Moldova Europeană 2030), SNRD 2022-2028 și angajamentelor asumate în calitate de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană, este esențială recuperarea accelerată a întârzierilor în dezvoltarea localităților din țară, axată pe implementarea unor intervenții sistematice menite să sprijine creșterea calității vieții pentru toți cetățenii Republicii Moldova, indiferent de locul de reședință. În consecință, acest Program va reprezenta o punte financiară concretă și detaliată pentru autoritățile publice locale, în eforturile lor de a atinge obiectivele stabilite în cadrul Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională, în special în ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii locale de bază.

Prezentul Program va contribui la implementarea obiectivelor Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022, fiind sprijinită realizarea următoarelor obiective:

- **Obiectivul general 2. Îmbunătățirea condițiilor de trai** (Obiectivele specifice: 2.3. *Asigurarea accesului universal la ape ducte și la sisteme de sanitație sigure* 2.4. *Îmbunătățirea condițiilor de locuit*)
- **Obiectivul general 3. Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții** – prin asigurarea accesului la infrastructură educațională de calitate, care potrivit SND Moldova Europeană 2030 va spori atractivitatea procedurii educațional, iar în cazul învățământului profesional tehnic va facilita intergarea în câmpul muncii a circa 70% din absolvenți
- **Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală** (Obiective specifice: 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale , 4.2. Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale, 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă)
- **Obiectivul general 10. Asigurarea unui mediu sănătos și sigur** (Obiectivul specific 10.1. *Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor*)

Luând în considerație angajamentele Republicii Moldova privind realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, precum și în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 953/2022

cu privire la aprobarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, Programul Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028” va contribui la realizarea următoarelor ținte naționale de dezvoltare durabilă:

- **Obiectivul de Dezvoltare Durabilă (în continuare ODD) 4: Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți** (Ținta 4.a. Construirea și modernizarea infrastructurii în instituțiile de învățământ astfel încât să corespundă necesităților copiilor, fetelor și băieților și persoanelor cu dizabilități și oferirea unui mediu de învățământ sigur, nonviolent și incluziv pentru toți);
- **ODD 6: Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți** (Țintele **6.1.** Până în 2030, realizarea accesului universal și echitabil la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile pentru cel puțin 95% din populație, **6.2.** Până în 2030, realizarea accesului universal la condiții sanitare adecvate și echitabile pentru cel puțin 65 % din populație, acordând o atenție specială nevoilor femeilor și fetelor și celor în situații vulnerabile, **6.3.** Până în 2030, îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea deversării deșeurilor și minimizarea eliminărilor produselor chimice și materialelor periculoase, reducerea proporției apelor uzate netratate și sporirea substanțială a gradului de reciclare și reutilizare sigură, **6.5.** Până în 2030, implementarea managementului integrat al resurselor de apă la toate nivelurile, **6.a.** Până în 2030, consolidarea capacităților țării, cu ajutorul cooperării internaționale și suportului extern, pentru implementare de activități și programe legate de apă și sanitație, inclusiv captarea apei, desalinizarea, eficiența apei, tratarea apelor uzate, tehnologiilor de reciclare și reutilizare, **6.b.** Planificarea și programarea în mod coerent și etapizat a dezvoltării unei infrastructuri de alimentare cu apă și sanitație îmbunătățite pentru toate comunitățile, pe baza unor criterii de selectare bine definite și transparente, incluzând implicarea comunităților beneficiare)
- **ODD 7: Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern** (Țintele: **7.2.** Până în 2030, asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de cel puțin 15% în consumul final brut de energie electrică, **7.3.** Obținerea, în perioada 2024-2030, a noilor economii anuale de energie în mărime de 0,8% din valoarea medie a consumului final de energie între 1 ianuarie 2019 și 1 ianuarie 2022)
- **ODD 8: Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, precum și a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți** (Ținte: **8.9.** Până în 2030, elaborarea și implementarea politicilor pentru promovarea turismului durabil, care facilitează crearea de parteneriate publice private, dezvoltă capacitățile instituționale în domeniu ale autorităților publice locale, respectiv care creează locuri de muncă și promovează cultura și produsele locale);
- **ODD 9: Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației** (Ținte: **9.1.** Dezvoltarea infrastructurii calitative, fiabile, durabile și puternice în regiunile țării pentru a susține dezvoltarea economică și creșterea

bunăstării populației, cu accent pe accesul larg și echitabil pentru toți, 9.a. Dezvoltarea infrastructurii durabile și rezistente prin asimilarea sprijinului financiar oferit de partenerii de dezvoltare)

- **ODD 11: Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile** (Ținte: **11.3.** Susținerea dezvoltării durabile a regiunilor, asigurarea unui sistem urban policentric și asigurarea localităților cu documentație de urbanism, **11.4.** Consolidarea și susținerea financiară a eforturilor de conservare și salvagardare a patrimoniului cultural al Republicii Moldova, **11.7.** Până în 2030, asigurarea accesului universal la spații verzi și publice sigure, incluzive și accesibile, în special pentru femei și copii, persoane în etate și cele cu dizabilități, **11.a.** Susținerea conexiunilor pozitive economice, sociale și de mediu între zonele urbane, periurbane și rurale prin consolidarea planificării naționale și regionale pentru dezvoltare)

În contextul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030 adoptate de către Republica Moldova în calitate de membru al Organizației Națiunilor Unite, Programul va contribui la realizarea următoarelor obiective:

- **ODD 1. Fără sărăcie** (Ținta 1.4. Până în 2030, asigurarea faptului că toți bărbații și toate femeile, în special cei săraci și vulnerabili, au drepturi egale la resursele economice, precum și acces la serviciile de bază, dreptul la proprietate și control asupra terenurilor și a altor forme de proprietate, moștenire, resurse naturale, tehnologii noi potrivite și servicii financiare, inclusiv de microfinanțare);
- **ODD 4. Educație de calitate** (Ținta 4.5 Până în 2030, eliminarea disparităților între sexe în educație și asigurarea accesului egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile, inclusiv a persoanelor cu dizabilități, a populațiilor indigene și a copiilor aflați în situații vulnerabile);
- **ODD 6. Apă curată și sanitație** (Țintele: 6.1 Până în 2030, realizarea accesului universal și echitabil la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile pentru toți, 6.3 Până în 2030, îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea depozitării deșeurilor și reducerea la minimum a produselor chimice și materialelor periculoase, înjumătățind proporția apelor uzate netratate și sporind substanțial reciclarea și reutilizarea sigură la nivel global, 6.4 Până în 2030, creșterea substanțială a eficienței de utilizare a apei în toate sectoarele și asigurarea unui proces durabil de captare și furnizare a apei potabile, pentru a face față deficitului de apă și pentru a reduce substanțial numărul de persoane care suferă de deficit de apă, 6.5 Până în 2030, implementarea managementului integrat al resurselor de apă la toate nivelurile, inclusiv, dacă este cazul, prin cooperarea transfrontalieră, 6.6 Până în 2020, protejarea și restabilirea ecosistemelor legate de apă, inclusiv munți, păduri, zone umede, râuri, rezervoare acvifere și lacuri)
- **ODD 7. Energie curată și la prețuri accesibile** (Țintele: 7.1 Până în 2030, asigurarea accesului universal la servicii energetice accesibile, sigure și moderne, 7.2 Până în 2030,

asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de 30% în consumul final brut de energie electrică)

- **ODD 11. Orașe și comunități durabile** (Țintele: 11.1 Până în 2030, accesul tuturor la locuințe și servicii de bază adecvate, sigure și la prețuri accesibile și modernizarea cartierelor sărace, 11.3 Până în 2030, consolidarea urbanizării incluzive și durabile și a capacității pentru planificarea și gestionarea participativă, integrată și durabilă a așezărilor umane în toate țările, 11.7 Până în 2030, asigurarea accesului universal la spații verzi și publice sigure, incluzive și accesibile, în special pentru femei și copii, persoane în etate și cele cu dizabilități)

De asemenea, obiectivele prezentului document sunt orientate spre realizarea obiectivelor politicii de coeziune a Uniunii Europene, luând în considerare aspirațiile de aderare la comunitatea europeană și statutul de țară candidat. Prin urmare, acțiunile întreprinse vor contribui ca Republica Moldova să fie: (i) mai competitivă și mai inteligentă, (ii) mai verde și mai rezilientă la schimbările climatice, (iii) mai conectată și cu o mobilitate inteligentă, (iv) mai socială și favorabilă incluziunii și (v) mai echipată cu politici care ar aduce cadrul decizional mai aproape de cetățeni, pentru integrarea tuturor tipurilor de inițiative locale.

Reieșind din faptul că Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală (*în continuare FNDRL*) reprezintă unica sursă de finanțare pentru mai multe documente de politici legate de sectoare precum ar fi educație, energie și resurse regenerabile, acces la servicii publice de calitate etc, a fost realizată și o analiză a posibilităților de sinergizare a eforturilor în vederea implementării documentelor de politici aprobate la nivel național. Prin urmare, au fost examinate și identificate următoarele priorități de sinergizare a eforturilor:

- a. *Hotărârea Guvernului nr. 126/2023 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030*

Programul Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028 reprezintă documentul de politici care va susține eforturile de reformă a administrației publice locale. În speță documentul prevede necesitatea dezvoltării mecanismelor de suport și motivare financiară a localităților angajate în procesul de amalgamare benevolă, fiind acordat suport în dezvoltarea infrastructurii aferente serviciilor publice prestate și creșterii nivelului de trai în localitățile amalgamate.

- b. *Hotărârea Guvernului nr. 352/2023 cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2023-2026, a Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030*

Prezentul Program va contribui considerabil la reabilirea Obiectivului general 5., orientat să îmbunătățească capacitățile administrației publice locale de a furniza într-un mod echitabil servicii publice adecvate și accesibile populației.

c. Hotărârea Guvernului nr. 56/2023 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030

Programul va contribui la creșterea eforturilor de implementare a Obiectivului general 3. „Susținerea dezvoltării socio-economice rurale durabile”. Astfel, pentru a asigura dezvoltarea durabilă și sinergizată a localităților rurale având scopuri similare, intervențiile prin proiecte investiționale au fost orientate astfel încât din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală să asigure finanțarea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii aferente serviciilor publice și creșterii calității vieții, iar din sursele alocate ale Fondului național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural să fie realizate proiecte cu menite să asigure dezvoltarea economică a localităților.

d. Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025

Prin intervențiile investiționale planificate, Programul va contribui esențial la fortificarea eforturilor Ministerului Educației și Cercetării la crearea unor condiții moderne și atractive pentru desfășurarea proceselor educaționale, fiind astfel asigurată implementarea Obiectivului general 9. Creșterea performanțelor sectorului *Educație* prin eficientizarea rețelei, modernizarea infrastructurii și consolidarea capacității manageriale și a culturii calității la toate nivelurile sistemului educațional.

e. Hotărârea Guvernului nr. 102/2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030

Prezentul Program asigură realizarea eforturilor guvernamentale în creșterea accesului instituțiilor publice și autorităților publice locale la resursele financiare necesare pentru creșterea gradului de iluminare publică, eficiență energetică a clădirilor publice și creșterea gradului de utilizare a resurselor de energie regenerabilă, astfel asigurând suportul necesar în realizarea următoarelor obiective specifice în perioada anilor 2021-2030: 1) asigurarea creșterii utilizării surselor regenerabile de energie. Scenarii privind disponibilitatea pe termen lung a tehnologiei de captare și stocare a carbonului și 2) îmbunătățirea eficienței energetice.

Elaborarea Programului s-a bazat pe prevederile cadrului normativ în vigoare de reglementare a procesului de planificare, elaborare, aprobare, implementare, monitorizare și evaluare a documentelor de politici publice (aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.386/2020) și va viza

domeniul de activitate al Guvernului – dezvoltarea regională, stabilit prin Legea nr.136/2017 cu privire la Guvern.

Programul ia în calcul experiența acumulată în procesul de organizare și desfășurare a concursurilor de finanțare a proiectelor de dezvoltare locală conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 și își propune o evaluare a situației existente și după caz revizuirea/identificarea noilor priorități de finanțare a proiectelor de dezvoltare locală.

Implementarea Programului se bazează pe ajustările legislative noi (inclusiv Legea nr. 27/2023 privind Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, Legea nr. 29/2022 privind modificarea unor acte normative și Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală), care au consolidat cadrul instituțional și de reglementare a mecanismelor de implementare a dezvoltării locale, inclusiv prin stabilirea Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală și instituirea Instituției Publice „Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală” (*în continuare ONDRL*).

Obiectivele setate ale prezentului Program, vor fi realizate în baza mai multor activități sinergizate, implementate de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în comun cu alte autorități publice centrale și instituțiile sale subordonate. Mecanismul de realizare a obiectivelor se bazează pe apelurile de propuneri de proiecte, în temeiul cărora se vor selecta portofoliile de proiecte aprobate spre finanțare din sursele Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală și ale partenerilor de dezvoltare, inclusiv prin cofinanțarea proiectelor de către autoritățile publice locale, după caz. Din punct de vedere instituțional, actorul principal căruia îi sunt atribuite competențe de desfășurarea a apelurilor de propuneri de proiecte și asigurarea implementării proiectelor selectate este Instituția Publică Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, fiind entitate responsabilă pentru controlul calității proiectelor implementate și asigurării aprobării pentru debursare a resurselor financiare alocate.

Programul a fost elaborat de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale cu asistența metodologică și financiară a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, în baza un proces exhaustiv de informare, consultare și implicare a altor instituții relevante la nivel național și local, inclusiv:

- Comisia parlamentară „Administrație publică și dezvoltare regională”
- Cancelaria de Stat
- Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
- Agențiile de Dezvoltare Regională Nord, Centru, Sud, municipiul Chișinău și UTA Găgăuzia
- Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM)

- Partenerii internaționali de dezvoltare, activi în domeniul dezvoltării locale
- Autoritățile Publice Locale de ambele niveluri

Orizontul de timp de planificare al Programului constituie perioada 2024-2028.

II. Analiza Situației

Secțiunea 1. Contextul general

Localitățile Republicii Moldova continuă să înregistreze întârzieri semnificative în ameliorarea condițiilor de trai prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare de bază (apeducte și canalizare, drumuri și trotuare, iluminat public, managementul deșeurilor), infrastructurii sociale (facilități sportive și de recreere, aziluri de bătrâni, centre comunitare de protecție a victimelor abuzurilor în familii), precum și reabilitarea clădirilor publice pentru a crește reziliența autorităților locale față de schimbările climatice și crizele energetice existente (cu măsuri de eficiență energetică și acces la resurse de energie regenerabilă) cât și a serviciilor publice conexe.

Responsabilitatea de bază în soluționarea acestor deziderate aparține autorităților publice locale de nivelul întâi, fiind un domeniu propriu de activitate al acestora (art. 4 alin. (1) din Legea privind descentralizarea administrativă). Totodată, deși autoritățile publice locale depun eforturi organizatorice și financiare majore, acestea nu dispun de suficiente resurse administrative și financiare pentru recuperarea accelerată a întârzierilor de dezvoltare în îmbunătățirea condițiilor de trai a cetățenilor.

Este cazul de menționat că, posibilitățile bugetelor locale de a finanța investiții capitale s-au limitat în ultimii 5 ani la 480 - 530 mln. lei anual (conform datelor Ministerului de Finanțe ("Evoluția bugetelor locale 2016-2022")), ceea ce constituie mai puțin de 10% din necesități. În prezent, până la 74% din veniturile APL din Republica Moldova constituie transferuri generale sau cu destinație specială, aceasta reprezentând a doua cea mai mare rată de dependență pe continentul european, după Kosovo.

Totodată, posibilitățile financiare limitate creează impedimente semnificative autorităților publice locale în eforturile acestora de atragere a finanțărilor din surse externe, care solicită asigurarea unor co-finanțări proporționale granturilor acordate.

Obiectivul general 2 al SNDR este orientat spre sporirea coeziunii teritoriale, prevenirea excluziunii și presupune amplificarea eforturilor conjugate ale autorităților publice de toate nivelele și orientarea acestora către accelerarea creșterii accesului cetățenilor, indiferent de zona de reședință, la infrastructura de bază tehnico-edilitară și socială, precum și îmbunătățirea

eficienței energetice a clădirilor din administrarea autorităților publice locale, cu scopul de a reduce costurile energetice și de a spori reziliența climatică.

În acest context, SNDR prevede intervenții sistemice în vederea asigurării până în anul 2028 a minimum 85% din populație cu servicii publice de apeduct, minimum 75% - cu servicii publice de canalizare și minimum 60% - cu servicii centralizate de colectare a deșeurilor. Totodată, SNDR prevede intervenții orientate spre creșterea competitivității economiilor locale prin îmbunătățirea infrastructurii aferente activităților turistice și industriilor artizanale, în acest sens fiind prioritizate intervențiile de amenajare a obiectivelor turistice și antropice, crearea și extinderea infrastructurii de agrement.

Cu toate acestea, în special ținând cont de multiplele provocări cu care se confruntă, autoritățile publice locale nu pot fi lăsate singure în fața acestei sarcini dificile. În această privință, Guvernul Republicii Moldova are un rol major, inclusiv fiind responsabil pentru identificarea și alocarea de resurse financiare suplimentare în sprijinul autorităților publice locale, inclusiv prin atragerea de finanțări suplimentare din partea partenerilor de dezvoltare.

Astfel, Programul are menirea să asigure o complementaritate a intervențiilor politicii de dezvoltare de la nivelul național și regional la nivelul local.

Totodată, autoritățile publice centrale sunt responsabile de asigurarea unui cadru de politici, legal și de reglementare favorabil dezvoltării infrastructurii tehnico-edilitare și sociale locale. De asemenea, conform prevederilor legale, Guvernul ar trebui să sprijine autoritățile publice locale (APL) în ceea ce privește înființarea, dezvoltarea și îmbunătățirea serviciilor publice locale aferente dezvoltării și gestionării infrastructurii locale, inclusiv controlul calității serviciilor prestate în baza unor indicatori de performanță. Prin urmare, atât autoritățile publice locale, cât și autoritățile publice centrale au o responsabilitate comună în fața cetățenilor pentru asigurarea unei infrastructuri locale accesibile și de calitate.

Respectiv, este nevoie de un suport financiar adițional din partea Guvernului, în vederea creșterii ritmului de echipare a unităților administrativ-teritoriale cu dotările de bază de infrastructură tehnico-edilitară și socială.

Sprijinul acordat prin intermediul finanțării proiectelor de dezvoltare regională (care se conțin în Documentul Unic de Program și derivă din Programele Operaționale Regionale) a produs și continuă să producă rezultate semnificative. Totuși până în anul 2022, această asistență financiară a fost orientată, în special, pe proiecte cu impact regional și nu presupun infrastructura economică, tehnico-edilitară și socială de importanță locală, iar tipurile proiectelor eligibile derivau doar din domeniile de intervenție proprii politicii de dezvoltare regională care nu implică intervenții locale și opțiuni de dezvoltare a infrastructurii sociale (școli, grădinițe, cămine culturale, infrastructură sportivă și de agrement) cu impact major

asupra dezvoltării localităților, în special asupra tinerii generații. Acest tip de intervenții erau finanțate doar parțial prin programe de finanțare guvernamentale, regăsindu-se drept componente ale unor programe sectoriale în domeniul infrastructurii de apă și sanitație (din Fondul Ecologic Național), elemente de infrastructura locală (prin măsurile de diversificare finanțate de Fondul Național pentru Dezvoltare Agricolă și Rurală) sau intervenții în domeniul eficienței energetice (Fondul de Eficiență Energetică). Aceste intervenții nu aveau o abordare integrată și nici complementară, neavând o înțelegere clară asupra necesităților locale, a impactului scontat sau atins.

În așa mod, PNDL va asigura o abordare integrată a procesului de implementare a proiectelor investiționale, și presupune complementaritatea proiectelor de dezvoltare locală în realizarea proiectelor incluse în Programele Operaționale Regionale.

În acest sens, pentru a soluționa provocările sectoriale descrise mai sus și a crește gradul de reacție a autorităților publice locale la necesitățile de dezvoltare a localităților, Guvernul Republicii Moldova a inițiat apelul de propuneri de proiecte introducând abordarea managementului direct a proiectelor și contribuind la consolidarea capacităților autorităților publice locale în gestionarea fondurilor, inclusiv ca exercițiu preparatoriu în contextul integrării europene.

Totodată, reieșind din rezultatele analizei portofoliului de proiecte, implementat prin intermediul celor cinci fonduri naționale existente anterior (Fondul Ecologic Național, Fondul Național pentru Dezvoltare Regională, Fondul Rutier, Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural, Fondul de Eficiență Energetică), s-a constatat că tipologia proiectelor implementate este aproape similară, respectiv noul program guvernamental este orientat și spre realizarea unei reorganizări a proceselor de implementare a proiectelor investiționale, asigurând astfel realizarea următoarelor sarcini:

- Asigurarea unui management centralizat al proiectelor investiționale și a sinergizării intervențiilor de dezvoltare a teritoriului țării;
- Crearea unui mecanism instituțional unic pentru alocarea resurselor financiare pentru proiectele din domenii similare;
- Evitarea dublării funcțiilor administrației publice centrale în gestionarea proiectelor investiționale în domenii similare.

Un factor causal major care subminează dezvoltarea locală în Republica Moldova, este gradul înalt de fragmentare a administrației publice locale de nivelul I, în contextul în care peste 90% din UAT au o populație sub 5 mii de locuitori, dimensiuni care nu permit furnizarea eficientă a serviciilor publice de bază (sursa: Strategia de Reformă a Administrației Publice din Republica Moldova pentru anii 2023 – 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 126/2023). La fiecare 100 mii de locuitori revin 36,3 UAT – o valoare mai mare decât în cele mai fragmentate țări europene. Experiența internațională arată că unitățile cu mai puțin de 3-5

mii de locuitori nu pot îndeplini responsabilități publice semnificative. Respectiv, numărul mic al populației per UAT limitează resursele financiare și, în consecință, capacitatea instituțională și administrativă a administrației publice locale de a-și îndeplini responsabilitățile. Menționăm că în Republica Moldova Legea privind organizarea administrativ-teritorială prevede un număr minim de 1,5 mii de locuitori pentru existența unei unități administrativ-teritoriale, pe când în realitate circa 318 (35%) dintre UAT au mai puțin de 1,500 de locuitori.

Analiza cheltuielilor administrației publice locale în Republica Moldova arată că, în medie, între 40% și 50% din bugetele locale sunt direcționate către educație (o funcție delegată și finanțată prin transferuri cu destinație specială). Cheltuielile generale de administrație variază între 15% (pentru orașele reședință de raion) și 38% pentru UAT-uri cu mai puțin de 1,5 mii de locuitori. Există și localități care alocă până la 85% din bugetele lor pentru administrație. Serviciile comunale, cea mai importantă categorie de servicii locale, reprezintă doar 6-8% din cheltuielile majorității autorităților locale. Doar orașele reședință de raion alocă procente mai mari ale bugetelor pentru servicii comunale, în medie 20%. În aceste orașe, cheltuielile administrative se situează în medie la 15%. În localitățile cu mai puțin de 1.500 de locuitori, cheltuielile pentru serviciile de stat cu destinație generală reprezintă în medie aproximativ 35% din totalul cheltuielilor, iar cele aferente serviciilor comunale constituie 11,7%.

În efortul de a aborda problemele legate de fragmentarea excesivă a administrației locale, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 225/2023, privind amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale. Această lege urmărește să promoveze gradual consolidarea localităților învecinate prin intermediul unui mecanism ce include stimulente financiare și asistență tehnică, având ca rezultat întărirea capacităților acestora, atât financiare, cât și administrative.

Cu toate că amalgamarea voluntară va aduce rezultate sesizabile pe termen scurt și mediu, modernizarea infrastructurii locale va rămâne limitată în cadrul actual al organizării administrative a țării.

Având în vedere această situație și provocările existente, se impune o implicare mai mare din punct de vedere financiar și organizatoric din partea autorităților publice centrale pentru a intensifica eforturile de îmbunătățire și modernizare a infrastructurii locale.

Amânarea adoptării unor măsuri imediate ar putea avea consecințe negative, perpetuând lipsa de resurse disponibile pentru autorități și accentuând efectele negative ale crizei internaționale asupra domeniilor economice și sociale din Republica Moldova.

Totodată, analiza implementării proiectelor de dezvoltare locală a scos la iveală un șir de provocări sistemice, care urmează a fi abordate și soluționate în perspectivă, atât prin modificarea cadrului regulator, cât și prin dezvoltarea capacităților autorităților publice locale întru asigurarea unui potențial sporit de valorificare calitativă a posibilelor fonduri alocate de

Uniunea Europeană în perioada de pre-aderare. Printre cele mai importante domenii problematice și grupuri de persoane afectate, pot fi menționate următoarele:

- Inițiativele (solicitățile) investiționale înaintate de APL nu întotdeauna au reflectat prioritățile stringente de dezvoltare locală (și consecutivitatea intervențiilor), deseori fiind bazate pe prioritățile individuale ale conducerii APL, fapt care ulterior a creat mai multe probleme de ordin administrativ în procesul de recepție și dare în exploatare. În contextul unor asemenea incertitudini, există un mare număr al poluției, care consideră că prioritățile setate la nivel local nu sunt identificate obiectiv și transparent. Prin urmează, este imperios ca la identificarea proiectelor ce urmează a fi depuse în cadrul apelurilor de propuneri de proiecte să fie desfășurate consultări publice ale populației, în special gospodăriile vulnerabile ale localității (persoane în etate, familii care au în componența acestora persoane cu dizabilități, femeile, grupuri și minorități etnice etc.).
- Calitatea documentației tehnice aferente proiectelor investiționale este încă relativ joasă, fiind afectată de mai mulți factori, inclusiv deficitul de specialiști atestați și superficialitatea elaborării documentației tehnice, datorită timpului restrâns alocat. Astfel, spre exemplu, 57% din toate proiectele aprobate în cadrul concursului "Satul European" au avut careva probleme cu documentația de proiect. De cele ai multe ori, documentația tehnică era incompletă (lipseau anumite capitole), sau era elaborată cu erori, ceea ce a necesitat corecții ulterioare, de multe ori ducând inclusiv la majorarea cheltuielilor necesare și extinderea termenilor de implementare a proiectelor. Astfel de impedimente pot contribui fie la tergiversare termenilor de implementare a proiectelor, fie ca durabilitatea și calitatea serviciilor prestate populației. Grupurile afectate ale acestor probleme sunt personalul cu responsabilități tehnice din cadrul APL, reprezentanții Oficiului Național de Dezvoltare Regională și Locală care asigură monitorizarea executării lucrărilor și populația localităților afectată de procesele lucrărilor de construcție (acces la infrastructura socială, risc de traumatisme, alte forme de incomodități generate de lucrările de construcție).
- Capacitățile autorităților publice locale în implementarea proiectelor investiționale sunt încă relativ joase, ceea ce a afectat atât calendarul, cât și calitatea implementării. Astfel, spre exemplu, au fost atestate 83 proceduri contestate, care au condus inclusiv la anularea sau repetarea proceselor de achiziții. Totodată, în acest context, trebuie de recunoscut faptul că circa 60% din toate autoritățile publice beneficiare nu au avut anterior experiențe de implementare a proiectelor investiționale mai mari, fiind antrenați doar în achiziții de servicii și bunuri prin proceduri de negociere directă sau solicitare oferte de preț. Capacitatea redusă de realizare a procedurilor de achiziție, tergiversează perioada și așa limitată de implementare a proiectelor, fiind astfel afectate interesele populației care necesită acces la servicii publice de calitate și creșterea nivelului de trai al populației.
- În procesul de implementare a proiectelor de dezvoltare locală, au apărut probleme de concordanță între acest proces și legislația referitoare la finanțele publice locale și responsabilitatea bugetar-fiscală. Acest lucru se datorează faptului că ciclul de implementare

a proiectelor este, adesea, pe mai mulți ani bugetari, trecând de la un an (de exemplu, 2022) la altul (de exemplu, 2023), cu alocări financiare provenite din bugete anuale diferite. Această situație nu este în concordanță deplină cu prevederile Legii nr. 181/2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală, care asigură angajamente bugetar-fiscale doar pentru perioada anului bugetar. Totodată, conform alin. (3) din articolul 66 al Legii finanțelor publice locale, este permisă asumarea angajamentelor multianuale pe o perioadă de până la trei ani bugetari pentru obiectele de investiții capitale, în limitele cheltuielilor prevăzute în acest scop pentru anii respectivi. În consecință, în cazul intervențiilor considerate investiții capitale sunt necesare proceduri de aprobare anuale prin consiliile locale pentru planurile de finanțare și generarea de noi conturi IBAN, aspect care adesea generează confuzii în majoritatea autorităților publice locale. Pentru proiectele care nu se încadrează în categoria investițiilor capitale (măsurile M-1.3, M-2.1, M-2.3, M-2.4), contractele pentru lucrări, servicii și furnizare de bunuri sunt înregistrate de către trezoreriile teritoriale până la finalul anului în curs. Acest lucru implică apoi noi proceduri de achiziții publice pentru sumele necheltuite în anul respectiv, afectând astfel coerența și calitatea livrabilelor generate, precum și fragmentarea acestora, fapt interzis prin legislația în domeniul achizițiilor publice. În cazul unor asemenea probleme identificate, grupurile afectate sunt reprezentanții autorităților publice locale care nu își pot exercita obligațiunile contractuale și angajamentele aprobate față de instituțiile finanțatoare.

Cu toate acestea, implementarea proiectelor investiționale a reprezentat un cadru esențial pentru identificarea provocărilor existente în dezvoltarea capacităților de implementare a proiectelor locale. Această experiență a contribuit la identificarea unor propuneri logice de optimizare a proceselor, furnizând învățăminte valoroase pentru a solicita ajustări și modificări structurale în viitoarele procese de finanțare a proiectelor locale din bugetul de stat, inclusiv:

- Acceptarea pentru finanțare a proiectelor, concepute conform unei consecutivități a intervențiilor (spre exemplu, se începe cu intervenții în rețele și utilități publice, iar apoi cu și reconstrucții/reparații a edificiilor publice), în manieră ca noul proiect să asigure dezvoltarea unor investiții anterioare și nicidecum în detrimentul acestora.
- Consultarea publică obligatorie, cu comunitatea locală, a inițiativelor investiționale, înaintate pentru finanțare de către autoritățile publice locale.
- Ajustarea ciclului de viață al proiectelor de dezvoltare locală la ciclul de bugetare anuală, astfel încât lansarea concursurilor, evaluarea, aprobarea finanțării, semnarea contractelor de finanțare și lansarea achizițiilor publice să fie organizate în anul precedent celui de implementare, iar implementarea propriu-zisă, de la atribuirea și semnarea contractelor de achiziții publice și până la finalizare să fie desfășurat în cadrul unui an bugetar. Executarea proceselor de planificare a proceselor de finanțare și gestionare a angajamentelor de către autoritățile/instituțiile bugetare urmează a fi efectuată exclusiv reieșind din prevederile la art.66 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014.

- Extinderea termenului de pregătire de către APL a dosarelor pentru concurs (se consideră optimal un termen de minimum 60 zile), cu efectuarea obligatorie a expertizelor tehnice a clădirilor publice, pentru care se solicită intervențiile de renovare, construcție, reconstrucție, eficientizare energetică, etc;
- În scop de evaluare a corelării propunerilor de proiecte înaintate de către APL cu programele și proiectele de dezvoltare la nivel regional, de antrenat (pentru avizare) agențiile de dezvoltare regională, la care se arondează localitățile vizate în propunerile de proiecte.
- În scop de evaluare a corelării propunerilor de proiecte cu strategiile și programele sectoriale de dezvoltare, de avizat cererile de finanțare a proiectelor cu autoritățile publice centrale de specialitate în funcție de tipologia, măsurile și obiectivele de intervenție ale proiectelor și apartenența departamentală.
- Digitalizarea mecanismului de depunere a dosarelor de participare la concurs evaluare, aprobare și asigurare a managementului financiar. Inclusiv trebuie găsită o soluție în vederea digitalizării documentației tehnice, unde este o problemă mai dificilă.
- Identificarea posibilităților, inclusiv cu suportul partenerilor de dezvoltare, privind organizarea și desfășurarea campaniilor de instruire a APL beneficiare de finanțare (la fiecare apel lansat), pe aspectele de achiziții publice și atribuire a contractelor.

Secțiunea a 2-a. Întârzieri de dezvoltare la nivel local

Situația actuală nesatisfăcătoare referitoare la calitatea infrastructurii tehnico-edilitare și sociale locale este rezultatul unor factori diverși. Problemele structurale și sistemice legate de guvernarea la nivel local, cum ar fi fragmentarea teritorială, capacitățile administrative și financiare limitate, potențialul economic redus și depopularea, au avut și continuă să aibă un impact semnificativ asupra dezvoltării infrastructurii tehnico-edilitare, sociale și a serviciilor locale.

Cu toate că, pe parcursul ultimelor decenii, autoritățile publice locale (cu sprijinul donatorilor și al administrației publice centrale) au reușit să implementeze numeroase proiecte de dezvoltare a infrastructurii locale, situația rămâne a fi departe de țintele asumate.

Conform prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028, una dintre cele mai mari provocări la nivel local o constituie situația privind **dezvoltarea sistemelor centralizate de alimentare cu apă potabilă și canalizare**:

- În circa 30% din localitățile țării (conform datelor BNS) încă lipsesc sisteme centralizate de aprovizionare cu apă.
- În peste 50% din localități, în care există sisteme centralizate, calitatea apei furnizate în sistem nu corespunde cerințelor normative în vigoare.

- În peste 90% din localități lipsesc sisteme publice de canalizare, iar în peste 96% - lipsesc sisteme de epurare a apelor uzate.

Întârzierile cele mai mari de dezvoltare se înregistrează în Regiunile de dezvoltare Nord și Centru, unde circa 55%, și respectiv 45% din populație încă nu au acces la servicii publice de alimentare cu apă.

În ceea ce privește sistemele publice de canalizare, întârzieri majore de dezvoltare se înregistrează în toate regiunile țării, în medie, circa 70% din populație (conform datelor BNS), nefiind încă asigurată cu servicii publice de evacuare a apelor uzate.

Trebuie de menționat că, până în anul 2022, Guvernul Republicii Moldova alocă resurse financiare pentru două fonduri naționale, din mijloacele cărora se co-finanța dezvoltarea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare:

- Fondul Național de Dezvoltare Regională, și
- Fondul Ecologic Național.

Examinând rapaortele de executare a Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și ale Fondului Ecologic Național, în ultimii nouă ani, sumele alocate pentru dezvoltarea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare a constituit de la 100 la 450 mln. LEI anual. Totuși, impactul intervențiilor planificate nu a fost unul major. Acest fapt, în mare parte se datorează insuficienței de coordonare a intervențiilor și lipsei secțiunii specializate a Planului de Amenajare a Teritoriului Național, care ar crea o viziune de perspectivă a dezvoltării sectorului și ar planifica gradual intervențiile coordonate la nivel național, regional și local.

Conform prevederilor Strategiei de alimentare cu apă și sanitație pentru anii 2014-2030, costul total de implementare a Strategiei și realizării obiectivelor stabilite ar constitui circa 2,04 mlrd. euro, dintre care 998 mln. euro planificați pentru sisteme de alimentare cu apă și 1,04 mlrd. euro pentru sisteme de canalizare. Conform estimărilor, costurile actuale pentru dezvoltarea infrastructurii de alimentare cu apă și de canalizare, ar constitui cu cca 60% mai mult, reieșind din creșterea medie a prețurilor pentru lucrări și echipamente în perioada 2014-2023

Totodată implementarea politicii naționale în domeniul alimentării cu apă și canalizare progresează încă relativ lent, inclusiv din considerente instituționale și a disponibilităților financiare. În acest sens, este cazul de menționat că, în urma reformei administrației publice centrale din 2021, competențele ce țin de domeniul aprovizionării cu apă și sanitație au fost partajate între Ministerul Mediului și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR), domeniul de alimentare cu apă și canalizare a fost atribuit MIDR, în timp ce protecția apelor și gestionarea deșeurilor a fost transferată la Ministerul Mediului. Procesul de reformare

instituțională și de transfer al domeniului de alimentare cu apă și canalizare către MIDR este unul încă în desfășurare și foarte dificil 2022.

La moment, nu există o statistică oficială actualizată cu privire la dotarea localităților cu **iluminat public**, dar, conform estimărilor MIDR, acest serviciu lipsește la peste 60% din drumurile și străzile locale din Republica Moldova, întârzierile cele mai mari înregistrându-se în zona rurală.

În peste 90% din localitățile rurale lipsește **serviciul public de evacuare a deșeurilor menajare**, iar infrastructura poligoanelor de depozitare este subdezvoltată și în cea mai mare parte nu corespunde normelor ecologice în vigoare. Trebuie de menționat că, în condițiile în care localitățile dispun de serviciu de management al deșeurilor, aceste procese sunt incomplete, fiind lipsite de etapele de sortare, reciclare, reutilizare etc. și fiind posibilă doar depozitarea permanentă a acestora, astfel deviind de la prevederile principiului ierarhiei deșeurilor. În perioada anilor 2010 – 2021, din Fondul Ecologic Național au fost aprobate resurse financiare pentru implementare a 83 de proiecte, în valoare de 199 mln. LEI.

Totuși, este cazul de menționat că, pentru implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova și a Programului național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027, la moment, Guvernul Republicii Moldova, cu susținerea financiară a Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Băncii Europene de Investiții (BEI), a inițiat realizarea primei etape de implementare a prevederilor Programului național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027 în cadrul proiectului „Deșuri solide în Republica Moldova”, cu o valoare de circa 56 mln. euro, costul total estimat pentru implementare la nivel național fiind de peste 200 mln euro. Prima etapă a proiectului, inclusiv resursele financiare alocate vor acoperi cu servicii de management a deșeurilor 3 regiuni de management a deșeurilor (în continuare RMD): (i) RMD 1: raioanele Cahul, Cantemir și UTA Găgăuzia, (ii) RMD 5: raioanele Ungheni, Călărași și Nisporeni și (iii) RMD 8: raioanele Edineț, Dondușeni, Ocnița și Briceni.

Un alt segment care influențează gradul de mobilitate și acces al populației se referă la **infrastructura de transport**, care conform datelor incluse în Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova Europeană 2030” indică o înrăutățire a situației, cota drumurilor publice evaluate drept „excelente” și „bune” s-a redus de la 36,8% în anul 2015 la 30% în anul 2020, în timp ce cota drumurilor „rele” și „foarte rele” s-a extins de la 25,4% până la 46,8% din total. Scăderea calității infrastructurii este însoțită de creșterea vârstei medii a mijloacelor de transport, cu consecințe nefaste atât pentru confortul și siguranța oamenilor, cât și pentru calitatea mediului. Totodată, este de menționat că drumurile locale, reprezintă un pilon important al dezvoltării, dar încă nu există criterii stabilite de distribuire a mijloacelor financiare, prioritate având localitățile cu obiective de importanță națională sau regională. În unele localități, care au beneficiat de reabilitarea infrastructurii de drum existente, infrastructura tehnico-edilitară era în

stare mai proastă decât în alte sate, chiar și numărul populației fiind mai mic decât în alte localități potențiale beneficiare de investiții în drumuri. Astfel, se denotă lipsa unui mecanism de evidență a dezvoltării locale.

O problemă majoră care afectează calitatea și eficiența proiectelor de dezvoltare a infrastructurii locale este determinată de faptul că peste 90% din localitățile țării nu dispun de **documentație de urbanism** în vigoare. Situația este, în special, problematică în zona rurală, deoarece foarte puține localități au posibilități investiționale pentru a finanța elaborarea Planurilor Urbanistice Generale. Totodată, la acest capitol, se atestă provocări sistemice, determinate de insuficiența consultanței specializate și cadrului normativ învechit și contradictoriu. În acest sens, MIDR depune eforturi susținute pentru soluționarea problemei normelor și normativelor urbanistice depășite, care, fiind inspirate de fostele normative din perioada sovietică, nu mai corespund realităților actuale și practicilor internaționale. De asemenea, există discrepanțe între normele existente și noul cadru legal sectorial, mai ales în domeniile social și economic. Deși adoptarea noului Cod al Construcțiilor și Urbanismului reprezintă un pas către schimbări viitoare, în prezent, acesta nu va rezolva în totalitate discrepanțele dintre normele tehnice în vigoare și realitățile socio-economice actuale din cadrul dezvoltării locale.

O altă problemă majoră constă în dificultatea autorităților publice locale de a accesa resursele financiare necesare pentru **dezvoltarea infrastructurii sociale**. Practic, niciunul dintre fondurile naționale existente nu reușește să acopere cerințele în ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii educaționale (resursele alocate din bugetul statului fiind concentrate mai mult pe întreținere decât pe dezvoltare), infrastructurii culturale, sportive și de agrement.

Aceste probleme generează dificultăți semnificative pentru autoritățile publice locale în eforturile lor de a susține și dezvolta aceste componente esențiale ale infrastructurii sociale, care au un impact direct asupra comunităților și calității vieții cetățenilor. Este crucial ca resursele financiare suplimentare să fie alocate în acest sens, pentru a asigura accesul tuturor la infrastructura necesară, indiferent de locul de reședință, statut, etnie sau apartenența la alte grupuri minoritare.

Secțiunea a 3-a. Rezultate în implementarea intervențiilor din cadrul concursului de proiecte de dezvoltare locală "Satul European"

În prefigurarea și în conformitate cu conceptul Programului Național de Dezvoltare Locală, în luna martie 2022, Guvernul Republicii Moldova a inițiat concursul pilot "Satul European" de susținere a proiectelor de dezvoltare locală (cu un termen de realizare a proiectelor investiționale de 12 luni și finanțare de până la 10 milioane LEI per proiect), iar în luna iulie 2023, a lansat concursul pilot de granturi mici "Satul European Expres" (cu un termen de realizare a proiectelor investiționale accelerat de până la 6 luni și finanțare de până la 450 mii LEI per

proiect), adresat autorităților publice locale de nivelul întâi în scopul sprijinirii dezvoltării infrastructurii tehnico-edilitare și sociale la nivel local.

Specificul acestor concursuri a constat în oferirea administrațiilor publice locale de nivelul I a posibilității de a implementa direct proiectele investiționale finanțate din FNDRL, ghidarea și monitorizarea procesului fiind asigurată prin intermediul Oficiului Național de Dezvoltare Regională și Locală.

Aceste inițiative au reprezentat pași importanți în implementarea programului de dezvoltare locală, având în vedere obiectivele ambițioase și nevoile comunităților implicate.

Prin amploarea fondurilor alocate și numărul de granturi distribuite, aceste intervenții guvernamentale destinate sprijinirii autorităților publice locale au implicat un efort financiar și organizațional fără precedent din partea entităților centrale (Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, Agențiile de Dezvoltare Regională). În același timp, termenii restrânși stabiliți pentru procesele de informare, aplicare și implementare au cerut o mobilizare semnificativă din partea autorităților publice locale.

Cu toate că, în momentul lansării acestor concursuri, existau anumite îngrijorări legate de capacitatea de absorbție a unor finanțări semnificative într-un interval scurt de timp, analiza implementării a confirmat viabilitatea estimărilor inițiale privind fezabilitatea intervențiilor guvernamentale extinse pentru dezvoltarea infrastructurii locale. Această examinare detaliată a procesului de implementare a evidențiat nu doar eficiența gestionării resurselor, ci și adaptabilitatea și capacitățile organizaționale ale autorităților publice locale în gestionarea unui flux semnificativ de fonduri.

Astfel, s-a demonstrat că temerile inițiale privind absorbția eficientă a finanțărilor într-un interval de timp limitat au fost depășite cu succes, iar intervențiile guvernamentale s-au dovedit a fi instrumente eficace în sprijinirea dezvoltării infrastructurii la nivel local.

În cadrul acestor două concursuri au fost depuse în total peste 1,400 de proiecte, indicând o mobilizare reușită a peste 80% din autoritățile publice locale pentru pregătirea și depunerea dosarelor (împreună cu documentația de suport), în conformitate cu prevederile riguroase ale Regulamentului privind gestionarea Fondului național de dezvoltare regională și locală, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 152/2022.

Astfel, în cadrul concursului de proiecte de dezvoltare locală "Satul European", au fost înregistrate 736 de dosare, evaluându-se la o valoare estimată de 2,85 miliarde LEI. În urma procesului de evaluare, au fost selectate și aprobate pentru finanțare 497 de proiecte, cu un buget

total de 1,83 miliarde LEI. Această selecție atentă a asigurat alocarea eficientă a resurselor pentru proiectele cu impact semnificativ în dezvoltarea infrastructurii locale.

Tabelul 1: Rezultatele concursului de proiecte de dezvoltare locală "Satul European"

Domenii de intervenție	Măsuri	Proiecte depuse		Proiecte aprobate	
		Număr	Valoare estimată, LEI	Număr	Valoare efectivă, LEI
D-1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare	M-1.1: Alimentare cu apă și canalizare	194	1,310,003,540	155	970,878,622
	M-1.2: Iluminat public	60	100,825,447	43	45,549,941
	M-1.3: Elaborare Planuri Urbanistice Generale	92	35,246,095	36	10,862,673
D-2: Construcția și renovarea infrastructurii sociale	M-2.1: Renovare/reabilitare clădiri publice	175	691,911,820	120	403,411,403
	M-2.2: Energie electrică regenerabilă	10	32,457,391	8	23,436,425
	M-2.3: Edificii sportive și destinate grupurilor social-vulnerabile	110	422,021,736	70	227,073,568
	M-2.4: Reabilitare/conservare monumente de arhitectură și edificiilor culturale	74	225,880,428	52	132,185,881
D-3: Cofinanțarea proiectelor implementate din surse externe	M-3.1: Creșterea capacităților de valorificare a surselor de finanțare externă	21	30,913,501	13	14,803,207
Total		736	2,849,259,958	497	1,828,201,720

Este important să evidențiem faptul că aproximativ 50% din totalul fondurilor alocate prin intermediul concursului "Satul European" au fost destinate pentru modernizarea și extinderea sistemelor centralizate de apeduct, canalizare și tratare a apelor uzate. Această distribuție reflectă nu doar prioritatea generală acordată acestei dimensiuni în contextul accelerării dezvoltării locale în Republica Moldova, ci și faptul că proiectele de dezvoltare a sistemelor de apeduct-canalizare rămân cele mai intensive din punct de vedere financiar în cadrul infrastructurii locale.

36% din totalul proiectelor aprobate, adică 179 de proiecte, au fost finalizate într-un interval maxim de 12 luni, în timp ce pentru celelalte 64%, a fost necesară o extindere regulamentară a termenului cu încă 6 luni pentru a asigura implementarea la timp a tuturor activităților prevăzute. În această perioadă suplimentară, eforturile au fost canalizate către optimizarea și finalizarea cu succes a acestor proiecte, menținându-se un ritm constant de progres. De asemenea, este relevant de subliniat că doar un singur proiect din cele 497 aprobate nu va fi implementat, întâmpinând obstacole mai degrabă tehnice, ceea ce reprezintă o rată de implementare extrem de înaltă în contextul proiectelor de această amploare.

Ca rezultat al implementării proiectelor din cadrul concursului "Satul European", 497 de unități administrativ-teritoriale de nivelul întâi au înregistrat progrese vizibile în depășirea deficitelor de dezvoltare locală. Aceste realizări au avut un impact pozitiv semnificativ asupra comunităților locale, aducând îmbunătățiri în ceea ce privește accesul la serviciile publice. De asemenea, s-a realizat o îmbunătățire notabilă a calității vieții pentru zeci de mii de cetățeni, în special din zonele rurale, prin furnizarea eficientă și extinsă a serviciilor precum apă-canal, iluminat public și facilități destinate prestării serviciilor sociale.

Tabelul 2: Indicatorii setați în cadrul finanțărilor aferente concursului de proiecte de dezvoltare locală "Satul European"

Domenii de intervenție	Măsuri	Proiecte aprobate	Indicatori de rezultat setați
D-1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare	M-1.1: Alimentare cu apă și canalizare	155	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 900 km rețele de apeduct construite/reabilitate ▪ 18 rezervoare construite/reabilitate ▪ 27 stații de pompare a apei construite ▪ 34 sonde arteziene construite/reabilitate ▪ 86 castele de apa construite/reabilitate ▪ 36 stații de tratare a apei construite/reabilitate ▪ 211 km rețele de canalizare construite/reabilitate ▪ 27 stații de epurare a apei uzate construite/reabilitate
	M-1.2: Iluminat public	43	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 471,4 km rețele de iluminat public construite/reabilitate ▪ 10,125 corpuri de iluminat montate ▪ 827 piloni instalați
	M-1.3: Elaborare Planuri Urbanistice Generale	36	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 36 Planuri Urbanistice Generale elaborate

Domenii de intervenție	Măsuri	Proiecte aprobate	Indicatori de rezultat setați
D-2: Construcția și renovarea infrastructurii sociale	M-2.1: Renovare/reabilitare clădiri publice	120	▪ 142 clădiri publice reabilite
	M-2.2: Energie electrică regenerabilă	8	▪ 11 stații/centrale electrice fotovoltaice construite
	M-2.3. Edificii sportive și destinate grupurilor social-vulnerabile	70	▪ 27 edificii sportive și de recreere construite/amenajate ▪ 22 parcuri publice construite/amenajate ▪ 107 terenuri de joacă și sport construite/amenajate
	M-2.4: Reabilitare/conserzare monumente de arhitectură și edificiilor culturale	52	▪ 61 edificii culturale reabilite ▪ 4 monumente de arhitectură/ muzee reabilite/construite
D-3: Cofinanțarea proiectelor implementate din surse externe	M-3.1: Creșterea capacităților de valorificare a surselor de finanțare externă	13	▪ 13 proiecte din surse externe atrase

În ceea ce privește concursul în cadrul apelului competitiv pilot de granturi mici "Satul European Express", numărul total de dosare depuse a ajuns la 680, reflectând o implicare semnificativă a comunităților locale în această inițiativă.

Valoarea estimativă totală a bugetului asociat acestor dosare se ridică la 290,2 milioane LEI, subliniind amploarea interesului și a nevoilor pe care aceste proiecte urmau să le adreseze.

După un proces riguros de selecție, au fost alese și aprobate pentru finanțare 399 de proiecte, evidențiind atenția acordată identificării și sprijinirii acelor inițiative cu cel mai mare impact asupra dezvoltării infrastructurii locale.

Bugetul total alocat acestor proiecte a fost de 172,4 milioane LEI, subliniind o abordare strategică și eficientă în distribuirea resurselor pentru a maximiza beneficiile aduse comunităților locale. Această selecție atentă a jucat un rol cheie în asigurarea eficacității utilizării fondurilor și în atingerea obiectivelor programului de dezvoltare locală.

Tabelul 3: Rezultatele concursului granturi mici "Satul European Expres"

Domenii de intervenție	Măsurile	Proiecte depuse		Proiecte aprobate	
		Număr	Valoare estimată, LEI	Număr	Valoare estimată, LEI
D-1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare	M-1.2: Iluminat public	106	43,855,349	70	29,339,618
D-2: Construcția și renovarea infrastructurii sociale	M-2.1: Renovare/reabilitare clădiri publice	155	65,723,405	63	26,745,210
	M-2.2: Energie electrică regenerabilă	57	23,790,713	28	12,147,700
	M-2.3. Edificii sportive și destinate grupurilor social-vulnerabile	284	124,100,615	192	84,339,605
	M-2.4: Reabilitare/conservare monumente de arhitectură și edificiilor culturale	78	32,774,633	46	19,765,344
Total		680	290,244,718	399	172,337,479

Spre deosebire de concursul "Satul European", implementarea proiectelor din cadrul competiției "Satul European Expres" a întâmpinat mai multe provocări de ordin organizatoric și tehnic, semn că perioada de 6 luni alocată pentru implementare reprezintă în continuare o provocare considerabilă pentru autoritățile publice locale. În acest sens, este important să se recunoască că această perioadă relativ scurtă este mai degrabă insuficientă pentru realizarea proiectelor de infrastructură, în primul rând a celor cu grad sporit de complexitate.

Totodată, merită de menționat că 9 proiecte aprobate spre finanțare, evaluate la o valoare totală de 3,6 milioane LEI, așa și nu vor fi implementate, din considerente atât subiective, cât și obiective, aferente capacităților locale de implementare.

Cu toate acestea, în linii generale, proiectele implementate în cadrul concursului de granturi mici "Satul European Expres", deși au vizat intervenții mai puțin complexe în comparație cu cele din "Satul European", au generat schimbări semnificative din punct de vedere calitativ și cantitativ în modernizarea comunităților locale. Aproximativ 400 de unități administrative-teritoriale și-au soluționat priorități imediate în ceea ce privește infrastructura locală, cum ar fi extinderea iluminatului stradal, reabilitarea clădirilor publice și a edificiilor sociale, precum și măsuri de eficiență energetică. Prin aceste intervenții, s-a contribuit (direct și indirect) la îmbunătățirea condițiilor de viață pentru cel puțin 200 de mii de cetățeni.

Tabloul 4: Indicatorii setați în cadrul finanțărilor aferente apelului competitiv de granturi mici "Satul European Expres"

Domenii de intervenție	Măsuri	Proiecte aprobate	Indicatori de rezultat setați
D-1: Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare	M-1.2: Iluminat public	70	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 271,64 km rețele de iluminat public construite/reabilitate ▪ 7003 corpuri de iluminat ▪ 4319 piloni instalați
D-2: Construcția și renovarea infrastructurii sociale	M-2.1: Renovare/reabilitare clădiri publice	63	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 70 clădiri publice reabilitate
	M-2.2: Energie electrică regenerabilă	28	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 7 stații/centrale electrice fotovoltaice construite ▪ 50 de instituții publice (clădiri administrative, educaționale, de sănătate) echipate/dotate cu sisteme fotovoltaice
	M-2.3. Edificii sportive și destinate grupurilor social-vulnerabile	192	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 8 edificii sportive și de recreere construite/amenajate, ▪ 121 terenuri de joacă, sport și fitness ▪ 39 parcuri și zone de agrement construite/amenajate ▪ 48 căi de acces către instituții publice construite ▪ 4 centre de asistență
	M-2.4: Reabilitare/conservare monumente de arhitectură și edificiilor culturale	46	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 32 edificii culturale reabilitate ▪ 5 monumente de arhitectură/ Muzee reabilitate/construite ▪ 5 căi de acces către instituții publice construite

Totodată, în cadrul competiției "Satul European Expres", au fost selectate pentru finanțare 22 de proiecte (9,3 milioane LEI), dedicate îmbunătățirii condițiilor din creșele publice. Această

inițiativă a prevăzut procese de creare, reabilitare și dotare a 38 de grupe de creșă. Este important de menționat că aceste proiecte au contribuit direct la îmbunătățirea infrastructurii sociale, având un impact semnificativ asupra condițiilor de educație și îngrijire pentru cei mici în comunitățile locale.

Într-o perspectivă mai largă, analiza aprofundată a implementării portofoliilor de proiecte de dezvoltare locală a subliniat oportunitatea și viabilitatea intervențiilor guvernamentale la scară mare pentru a susține eforturile autorităților publice locale în modernizarea infrastructurii sociale și tehnico-edilitare la nivel local. Această evaluare a procesului de implementare nu numai că a evidențiat eficiența resurselor, ci și adaptabilitatea și abilitățile organizaționale ale autorităților publice locale în gestionarea unui volum semnificativ de fonduri. Astfel, analiza subliniază că îngrijorările inițiale cu privire la absorbția eficientă a finanțărilor într-un interval de timp restrâns au fost abordate cu succes, confirmând faptul că intervențiile guvernamentale au reprezentat instrumente eficace în stimularea dezvoltării infrastructurii la nivel local.

III. Obiective generale și specifice

Scopul elaborării Programului, în contextul implementării SND ”Moldova Europeană 2030” și respectiv SNDR 2022-2028, constă în detalierea și concretizarea măsurilor și acțiunilor necesare realizării obiectivului de asigurare a coeziunii teritoriale și prevenire a excluziunii și amplificarea eforturilor conjugate ale autorităților publice locale și centrale, societății civile și partenerilor de dezvoltare.

Astfel, în corespundere cu cadrul strategic din domeniu (SNDR 2022-2028), obiectivul general al Programului constă în **accelerarea ritmului de echipare a unităților administrativ-teritoriale cu dotările de bază de infrastructură tehnico-edilitară și socială, în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai, creșterii atractivității investiționale și asigurării dezvoltării durabile a localităților Republicii Moldova.**

În realizarea obiectivului general, implementarea Programului va fi axată pe următoarele **obiective specifice**:

- Asigurarea accesului îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni pînă în 2028
- Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități pînă în anul 2028
- Consolidarea capacității a 400 de angajați ai autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor pînă în 2028

În același timp, Programul, în calitate de document de politici publice corelat cu prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională, va fi **aliniat la obiectivele stabilite în cadrul Noii Politici de Coeziune a Uniunii Europene pentru perioada 2021-2027**, prioritizând

intervențiile în domeniului mediului, serviciilor publice (apă, canalizare), eficienței energetice a clădirilor și dezvoltării sistemelor de producere a energiei din surse regenerabile.

Programul Național de Dezvoltare Locală este documentul strategic care va asigura o programare integrată intersectorială și consolidarea resurselor financiare orientate spre implementarea proiectelor de dezvoltare locală, cu o contribuție esențială în implementarea unui număr mare de documente de politici aprobate de către Guvernul Republicii Moldova, dar care nu dispun de alocări financiară suficiente, în special proiectele investiționale în domeniul social.

Obiectivul specific 1: Asigurarea accesului îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni pînă în 2028

Stabilirea acestui obiectiv specific s-a axat pe importanța primordială pe care o are accesul și calitatea infrastructurii tehnico-edilitare locale în determinarea atât a calității vieții cetățenilor, cât și competitivității economice, atractivității investiționale și dinamismului social a localităților.

În acest sens, programul prevede intervenții sistemice de sprijinire a autorităților publice locale din Republica Moldova în implementarea politicii de aprovizionare cu apă și sanitație prin realizarea următoarelor măsuri:

- Sprijinirea dezvoltării, reabilitării și modernizării sistemelor centralizate de alimentare cu apă și canalizare. Scopul acestei măsuri este să sprijine extinderea accesului cetățenilor la servicii publice de apă și canalizare de calitate, prin finanțarea proiectelor în următoarele domenii:
  - Extinderea și modernizarea infrastructurii de furnizare a apei potabile, inclusiv construcția și modernizarea stațiilor de tratare și altor componente ale sistemelor centrale de furnizare a apei.
  - Extinderea și modernizarea infrastructurii de canalizare internă și a stațiilor de epurare a apelor uzate.
  - Construcția sistemelor alternative de sanitație în gospodării individuale.
  - Dotarea cu sisteme de energie alternativă în domeniul apă și sanitație în vederea reducerii consumului de energie și eficientizarea proceselor operaționale.
- Sprijinirea modernizării și extinderii sistemelor publice de iluminat public. Scopul acestei măsuri este să asigure cetățenilor accesul la servicii de iluminat public de calitate în localități, în vederea sporirii securității, sănătății publice și creșterea securității la trafic în perioada nocturnă, prin finanțarea proiectelor investiționale în următoarele domenii de intervenție:
  - Construcția de rețele noi de iluminat public.

- Modernizarea și extinderea rețelelor existente de iluminat public.
  - Echiparea rețelelor existente de iluminat cu corpuri de iluminat care lipsesc,
- ☑ Sprijinirea dotării localităților cu documentație de urbanism. Scopul acestei măsuri este de a sprijini autoritățile publice locale în elaborarea planurilor urbanistice generale, cu scopul de a reglementa investițiile atât publice, cât și private și de a soluționa în mod eficient disfuncționalitățile majore și nevoile de dezvoltare teritorială, păstrând în același timp integritatea principiilor dezvoltării durabile.

Obiectivul specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități pînă în anul 2028

Stabilirea acestui obiectiv s-a bazat pe importanța pe care o are calitatea infrastructurii locale de servicii sociale pentru dezvoltarea comunităților și calitatea vieții cetățenilor.

Acest obiectiv este aliniat la formele prevăzute la articolul 28 literele (a), (b) și (c) din Regulamentul UE 2021/1060 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă și este orientat spre diminuarea inechității sociale și crearea oportunităților egale pentru toți locuitorii prin:

- Creșterea eficienței și incluziunii și facilitarea accesului la locuri de muncă de calitate prin dezvoltarea infrastructurii sociale și prin promovarea economiei sociale;
- Îmbunătățirea accesului egal la servicii de calitate și incluzive în educație;
- Promovarea incluziunii socio-economice prin acțiuni integrate care să vizeze locuințele și serviciile sociale;
- Creșterea rolului turismului durabil în dezvoltarea economică;
- Promovarea dezvoltării locale integrate și incluzive în domeniul social, economic și al mediului, în domeniul culturii, al patrimoniului natural, al turismului durabil, precum și a securității în localități.

În acest sens, programul prevede intervenții sistemice de sprijinire a autorităților publice locale din Republica Moldova în realizarea următoarelor măsuri:

- ☑ Sprijinirea construcției, renovării și reabilitării clădirilor publice, inclusiv prin măsuri de eficiență energetică. Scopul acestei măsuri este de a asigura condiții fizice adecvate (inclusiv o performanță energetică sporită) pentru edificiile publice aflate în proprietatea administrației locale și utilizate pentru prestarea serviciilor publice. În acest sens, următoarele domenii de intervenție vor fi sprijinite:

- Construcția, renovarea și reconstrucția instituțiilor educaționale;
  - Dotarea instituțiilor educaționale cu echipamente, utilaje și mobilier;
  - Construcția, renovarea și reconstrucția clădirilor instituțiilor de ocrotire a sănătății;
  - Construcția, renovarea și reconstrucția clădirilor administrative.
- ☑ Sprijinirea instalării sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resursele regenerabile. Scopul acestei măsuri este de sprijini autoritățile publice locale în eforturile lor de creștere a securității și independenței energetice a localităților. În cadrul acestei măsuri, următoarele domenii de intervenție vor fi sprijinite:
- Echiparea clădirilor administrative, de educație și de ocrotire a sănătății cu sisteme fotovoltaice de generare a energiei electrice;
  - Construcția centralelor și parcurilor fotovoltaice;
  - Construcția centralelor electrice solare;
  - Construcția centralelor electrice eoliene;
  - Construcția centralelor electrice în cogenerare pe biogaz.
- ☑ Sprijinirea construcției și reconstrucției edificiilor sportive și recreative. Scopul acestei măsuri este a crea condiții adecvate de petrecere a timpului liber și practicare a sportului în localități, astfel contribuind la sănătatea și bunăstarea cetățenilor din localități. În cadrul acestei măsuri, următoarele domenii de intervenție vor fi sprijinite:
- Construcția și reconstrucția edificiilor sportive (terenuri sportive, terenuri de joacă pentru copii, piste pentru bicicliști, etc.);
  - Dezvoltarea, reconstrucția și amenajarea zonelor de agrement comunitare (parcuri, scuaruri, grădini și alte spații verzi în corespundere cu Legea nr. 591/1999).
- ☑ Sprijinirea construcției, reconstrucției și renovării edificiilor destinate serviciilor sociale, care sunt esențiale pentru categoriile social-vulnerabile din comunitate. Scopul principal este de a îmbunătăți calitatea vieții acestor persoane prin asigurarea unor facilități moderne și adecvate pentru serviciile sociale, cum ar fi îngrijirea medicală, adăpostul și sprijinul social. Aceasta contribuie la creșterea bunăstării acestor categorii vulnerabile și la îmbunătățirea integrării lor sociale. Această măsură va viza următoarele arii de intervenție:
- Construcția, reconstrucția și renovarea clădirilor destinate centrelor de îngrijire persoanele cu necesități speciale;
  - Construcția, reconstrucția și renovarea clădirilor destinate centrelor pentru persoanele în etate (centre de zi și centre de plasament pentru persoanele vârstnice);
  - Construcția, reconstrucția și renovarea centrelor de plasament pentru mame aflate în dificultate;

- Construcția, renovarea și reconstrucția clădirilor instituțiilor care prestează servicii sociale care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate și dotarea acestora cu echipament, utilaje și mobilier.
- ☑ Sprijinirea restaurării, reabilitării, reconstrucției și reabilitării monumentelor și structurilor istorice specifice pentru arhitectura rurală tradițională într-o anumită zonă, destinate unor scopuri publice, inclusiv monumente de for public:
  - Construcția, reconstrucția și renovarea instituțiilor culturale (case de cultură, centre de creație, muzee, etc.);
  - Dotarea instituțiilor culturale (case de cultură, centre de creație, muzee, etc.) cu echipamente, utilaje și mobilier;
  - Construcția, reconstrucția și reconstituirea obiectelor individuale sau ansamblurilor de arhitectură rurală cu interes istoric sau etno-antropologic ca dovadă a economiei rurale tradiționale, opere ale arhitecturii și ale artei peisajere;
  - Restaurarea, reabilitarea, reconstrucția și conservarea monumentelor și structurilor istorice specifice pentru arhitectura rurală tradițională, destinate unor scopuri publice și cu accent pe dezvoltarea turismului rural (crame vechi, mori, conace boierești, etc.).

Un aspect important ce urmează a fi luat în calcul la proiectarea și construcția infrastructurii locale, ține de angajamentele asumate ale Republicii Moldova urmare a ratificării, în anul 2010, a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și obligativitatea respectării prevederilor Legii nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, care prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alți cetățeni, la: educație, protecție socială, asistență medicală, reabilitare, muncă, viață publică, mediu fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg. Totodată, Capitolul III. Accesibilitatea al Legii prenotate stabilește prevederi generale privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic prin adaptarea infrastructurii, inclusiv proiectarea și construcția obiectelor de infrastructură socială, amenajarea spațiilor de locuit, accesul la obiective culturale, turistice și sportive. Astfel, se menționează că, la măsurile ce țin de incluziunea persoanelor cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă se va ține cont de reglementarea normelor propuse de principiul facilitării accesibilității măsurilor stabilite și a impactului acestor măsuri pentru toate persoanele cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, nu doar vizual, dar și practicabil.

Obiectivul specific 3: Consolidarea capacității a 400 de angajați ai autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor până în 2028

Stabilirea acestui obiectiv s-a bazat pe necesitatea consolidării capacităților autorităților publice locale în implementarea proiectelor ale precum și cele legate de depășirea limitelor existente ale bugetelor locale în asigurarea condițiilor minime de eligibilitate ale donatorilor în ceea ce privește asigurarea co-finanțării în accesarea asistenței financiare (granturilor) pentru dezvoltare.

În acest sens, programul prevede intervenții sistemice și orientate, având drept scop consolidarea capacităților autorităților publice locale în implementarea de proiecte și sprijinirea autorităților publice locale în asigurarea co-finanțării solicitate în cadrul proiectelor finanțate din sursele de asistență externă în următoarele domenii:

- Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare (sisteme centralizate de aprovizionare cu apă potabilă și servicii de canalizare, sisteme de tratare a apelor uzate, iluminat public)
- Elaborarea documentației de urbanism și amenajare a teritoriului (planuri urbanistice generale)
- Îmbunătățirea infrastructurii sociale (clădiri publice, edificii sportive, edificii de prestare a serviciilor pentru grupurile social-vulnerabile, sisteme de generare a energiei regenerabile, edificii sportive, edificii culturale, monumente, edificii și complexe obiectivelor de patrimoniu construit și naturale)
- Dezvoltarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resurse regenerabile).

Totodată, măsurile și proiectele propuse pentru implementare în cadrul acestui Program vor include în mod obligatoriu următoarele **priorități transversale**:

- Incluziunea socială. „Se va ține cont de necesitățile specifice ale locuitorilor din grupurile vulnerabile, pentru a evita efectele nedorite de marginalizare socială. În mod special, vor fi abordate necesitățile și interesele următoarelor categorii vulnerabile de populație: persoane/familii cu venituri mici; copii în situație de risc și copiii rămași fără ocrotire părintească; persoane vârstnice; tineri în dificultate; persoane cu dizabilități; victime ale violenței în familie; persoane fără adăpost; persoane cu probleme de sănătate mintală; familii în dificultate. Abordările de dezvoltare trebuie să țină cont inclusiv de necesitățile specifice ale cartierelor urbane defavorizate și marginalizate.”
- Bună guvernare. Se va urmări promovarea principiilor de transparență decizională, reprezentativitate, eficiență, eficacitate, inovație și orientare pe termen lung, în vederea creșterii încrederii în factorii de decizie locali și naționali și dezvoltarea unor parteneriate largi pentru dezvoltare între toți actorii implicați.
- Eficiența energetică și energie regenerabilă. Se va pune accent obligatoriu pe găsirea și implementarea de soluții tehnice care vor asigura o eficiență energetică maximă, în vederea minimizării efectelor negative ale dezvoltării asupra mediului înconjurător.

- ☑ Aspecte de gen. Proiectarea și dezvoltarea obiectivelor de infrastructură economică, urbanistică, tehnică și edilitară vor ține cont în mod obligatoriu de nevoile diferite ale femeilor, bărbaților și copiilor (băieți și fete), pentru asigurarea respectării aspectelor specifice de gen.
- ☑ Regionalizarea serviciilor. Ca și în cazul fragmentării excesive a autorităților publice locale de nivelul I, serviciile publice, în special cele de alimentare cu apă și de canalizare sunt extrem de fragmentate, fapt care nu creează premise pentru sustenabilitatea investițiilor și asigurarea calității serviciilor. Astfel, pentru a crește calitatea serviciilor și a asigura eficiența utilizării resurselor financiare alocate din sursele bugetului național dar și cele alocate de către partenerii de dezvoltare, este imperios de a promova regionalizarea serviciilor, acest aspect contribuind direct și la reducerea cheltuielilor de întreținere și operare a infrastructurii construite.

IV. Impact

Implementarea Programului Național de Dezvoltare Locală (*ținând sprijinul guvernamental în implementarea a 1,000 proiecte investiționale de dezvoltare locală*) va asigura creșterea nivelului de trai al cetățenilor din localitățile Republicii Moldova și recuperarea întârzierilor în accelerarea ritmului de echipare a localităților Republicii Moldova cu dotările de bază de infrastructură tehnico-edilitară și socială locală, în vederea realizării ținutelor și obiectivelor Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova Europeană 2030", Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028 și angajamentelor asumate în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Implementarea cu succes a prezentului Program, va asigura realizarea următorului impact:

Din punct de vedere social – populația țării are un acces redus la serviciile publice de calitate care ar asigura minimul necesar pentru un trai decent, iar lipsa accesului la apă de calitate și servicii de canalizare și iluminat public, servicii educaționale, servicii pentru categoriile vulnerabile ale populației, contribuie la exodul populației și reducerea numărului populației în localitățile rurale. La fel, lipsa accesului la dotările infrastructurale minime, reduc din atractivitatea proceselor educaționale și ocupaționale ale tinerilor generații și perspectivele de dezvoltare a acestora, crescând tinerilor care abandonează școala, sau nu continuă studiile liceale după finalizarea celor gimnaziale. La fel, un alt impact major obținut în rezultatul implementării prezentului Program este și asigurarea accesului la servicii specializate pentru persoanele cu dizabilități și necesități speciale, care ar putea fi dezvoltate prin realizarea proiectelor investiționare eligibile pentru a fi finanțate din sursele Fondului Național pentru Dezvoltare Regională.

Din punct de vedere politic și administrativ – implementarea Programului va contribui la realizarea cu succes ale angajamentelor Programului de activitate a Guvernului „Moldova

prosperă, sigură și europeană”, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 28/2023. De asemenea, conform angajamentelor guvernamentale, o direcție strategică separată este creșterea nivelului de finanțare a autorităților publice locale pentru dezvoltarea durabilă a localităților și asigurarea procesului de inițiere a reformei autorităților publice locale. În acest sens, prevederile Programului stabilesc necesitatea dezvoltării mecanismelor de stimulare a autorităților publice implicate în procesul de amalgamare voluntară.

Din punct de vedere economic – așa cum este menționat în analiza situației curente, o mare parte din autoritățile publice locale nu dispun de fonduri proprii pentru investiții în dezvoltarea infrastructurii tehnico edilitare. Prin urmare, condițiile de finanțare impuse de prezentul Program prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală sunt apreciate ca fiind atractive și ușor de a fi realizate de către autoritățile publice locale, fiind asigurată posibilitatea asigurării unui grad suficient de dezvoltare a serviciilor publice acestea fiind un factor important în atragerea investitorilor și agenților economici privați.

Din punct de vedere al mediului și sănătății populației – măsurile de finanțare definite în Programul Național de Dezvoltare Locală „Satul European” pentru anii 2024-2028 asigură posibilitatea dezvoltării și îmbunătățirii instituțiilor publice din domeniul sănătății și creșterea accesului populației la servicii de calitate. Totodată, o mare parte din acțiunile eligibile pentru finanțare, contribuie la reducerea surselor de poluare a apelor, solurilor și aerului fiind îmbunătățită astfel reziliența localităților la riscurile de poluare. De asemenea, prin intermediul măsurilor de finanțare eligibile, este crescută și reziliența localităților la schimbările climatice și la riscurile generate de crizele energetice mondiale.

Din punct de vedere al culturii și atractivității turistice – prezentul Program este unicul mecanism de finanțare a activităților de dezvoltare a infrastructurii aferente domeniului culturii și păstrării patrimoniului cultural, fiind eligibile activități de reconstrucție a caselor de cultură și procurare a echipamentelor tehnice necesare (instrumente muzicale, sisteme audio, porturi populare etc.). De asemenea, programul atrage o atenție sporită și patrimoniului cultural public local, care asigură creșterea atractivității turistice a localităților prin restaurarea monumentelor arhitecturale și a altor locații turistice existente.

Respectiv, impactul agregat al implementării acestui Program va consta în asigurarea, în sinergie cu eforturile autorităților publice locale și asistenței bilaterale și multilaterale în cadrul proiectelor realizate cu sprijinul partenerilor externi de dezvoltare, în vederea realizării țințelor asumate:

Tabelul 5: Indicatori de impact

Obiective specifice	Indicatori de referință	Indicatori specifici de evaluare a impactului (2028)	Sursa de date
Asigurarea accesului	☒ 2120000 locuitori cu acces	☒ Minimum 93 mii gospodării conectate la	☒ BNS

Obiective specifice	Indicatori de referință	Indicatori specifici de evaluare a impactului (2028)	Sursa de date
îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni pînă în 2028	<p>la rețele de alimentare cu apă, dintre care doar 50% cu acces la sursa de apă potabilă</p> <p>☒ 1058400 locuitori cu acces la rețele de canalizare</p> <p>☒ 360 localități cu acces la iluminat public, cu o acoperire mai mare de 50 %</p> <p>☒ 181 localități cu documentație de urbanism elaborată</p>	<p>rețeaua de apeduct (cca 200 mii locuitori).</p> <p>☒ Minimum 37 mii gospodării conectate la rețeaua de canalizare (cca 82 mii locuitori).</p> <p>☒ Minimum 100 localități (cca 250 mii locuitori) cu sistem de iluminat public îmbunătățit.</p> <p>☒ Minimum 50 localități (cca 125 mii locuitori) cu documentație de urbanism elaborată/actualizată.</p>	<p>☒ BNS</p> <p>☒ MIDR</p> <p>☒ MIDR</p>
Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități pînă în anul 2028	<p>☒ Lipsă de date</p> <p>☒ Lipsa de date</p> <p>☒ Lipsa de date</p> <p>☒ Lipsa de date</p>	<p>☒ Minimum 250 de localități (cca 625 mii locuitori) cu clădiri publice renovate/reabilitate.</p> <p>☒ Minimum 150 de localități (cca 375 mii locuitori) cu infrastructură îmbunătățită de edificii sportive și destinate grupurilor social vulnerabile.</p> <p>☒ Minimum 100 de localități (cca 250 mii locuitori) cu infrastructură îmbunătățită de edificii culturale și turistice.</p> <p>☒ Cel puțin 65 de localități cu creșterea ponderii de energie regenerabilă în totalul energiei consumate (cumulativ cu cca 6 MW capacitate nou-creată).</p>	<p>☒ APL de nivelul I</p> <p>☒ APL de nivelul I</p> <p>☒ Ministerul Culturii</p> <p>☒ Ministerul Energiei</p>
Consolidarea capacității a 400 de angajați ai	☒ Lipsa de date	☒ Capacitate sporită a 400 de angajați ai APL de nivelul I în scrierea,	☒ MIDR / Min. Finanțelor

Obiective specifice	Indicatori de referință	Indicatori specifici de evaluare a impactului (2028)	Sursa de date
autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor pînă în 2028	☒ 20 APL de nivelul I beneficiari a suportului pentru cofinanțarea proiectelor	☒ Este eliminată problema co-finanțării în accesarea proiectelor finanțate de partenerii de dezvoltare (de infrastructură tehnico-edilitară și socială) din partea autorităților publice locale de nivelul întâi.	☒ MIDR / ONDRL
	☒ 0 procese de amalgamare voluntară finanțate	☒ Acordate stimulente financiare pentru proiecte de infrastructură locală pentru minim 10 localitățile antrenate în procesul de amalgamare voluntară, în conformitate cu Strategia de Reformă a Administrației Publice.	☒ MIDR / Cancelaria de Stat

Sursa: Calculele autorului, în baza costului mediul de conectare a unei gospodării la diverse tipuri de servicii, conform estimărilor ONDRL

V. Estimarea costurilor

În concordanță cu evaluarea detaliată a intervențiilor planificate, reieșind din posibilitățile investiționale actuale ale Bugetului de Stat, precum și cadrului de colaborare cu partenerii externi de dezvoltare, **costurile aferente implementării acestui program constituie cca 5.36 miliarde LEI.**

Se prevede că acoperirea cheltuielilor aferente implementării programului va fi asigurată din 4 surse distincte:

- Bugetul de Stat prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală
- Bugetele autorităților publice locale (co-finanțarea beneficiarilor)
- Surse atrase din partea partenerilor de dezvoltare (donatorilor, instituțiilor financiare internaționale și partenerilor privați).

Tablul 6: Surse financiare de acoperire a costurilor Programului

#	Surse de acoperire	Valoare	
		milioane LEI	Pondere
1	Bugetul de Stat prin intermediul FNDRL	2,591	48%
3	Bugetele autorităților publice locale (beneficiare)	256	5%
4	Surse atrase din partea partenerilor de dezvoltare (donatorilor, instituțiilor financiare internaționale și partenerilor privați).	2,519	47%
TOTAL		5,366	100%

Respectiv, pentru implementarea prezentului Program, din Bugetul de Stat vor fi alocate cumulativ 2,591 mln LEI, prin intermediul FNDRL.

Contribuția APL beneficiare va constitui 256 mln LEI și se va referi la asigurarea cofinanțării proiectelor realizate, în corespundere cu plafoanele stabilite pentru fiecare măsură în parte.

În vederea asigurării finanțării necesităților neacoperite financiar, Guvernul Republicii Moldova urmează să depună eforturi sistematice pentru identificarea suplimentară a 2,519 mln LEI (aproximativ 235 mln euro) din partea partenerilor de dezvoltare (donatori, instituții financiare internaționale și investitori privați), în corespundere cu obiectivele specifice setate în prezentului Program.

Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va asigura coordonarea activităților necesare atragerii de fonduri suplimentare din partea donatorilor și instituțiilor financiare internaționale, în strânsă colaborare cu Ministerul de Finanțe și Cancelaria de Stat.

VI. Riscuri

În procesele de implementare a intervențiilor din cadrul PNDL 2024-2028, vor fi considerate următoarele tipuri de riscuri:

Tabelul 7. Riscuri și acțiuni de mitigare

#	Riscuri	Descriere	Impact	Probabilitate	Acțiuni de mitigare
1	Capacitatea instituțională redusă	Guvernul și instituțiile publice (în special Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și Oficiul Național de Dezvoltare Locală și Regională) pot avea capacități administrative	Mediu	Mediu	Promovarea de intervenții de dezvoltare a capacităților instituționale și formarea personalului cheie pentru a asigura o buna implementare a PNDL

#	Riscuri	Descriere	Impact	Probabilitate	Acțiuni de mitigare
		limitate pentru implementarea Programului și realizarea țintelor asumate			
2	Lipsa finanțării suficiente pentru implementarea PNDL 2024-2028	Dificultăți în obținerea resurselor financiare necesare pentru implementarea PNDL, care poate duce la întârzieri în implementare sau la realizarea parțială a obiectivelor.	Mare	Medie	Comunicare pro-activă și negocieri cu partenerii de dezvoltare în vederea atragerii de granturi pentru sprijinirea dezvoltării locale și regionale
3	Capacități naționale reduse de implementare a proiectelor de infrastructură	O amplificare a finanțărilor pentru lucrări de dezvoltare a infrastructurii se poate confrunta cu un deficit de operatori economici specializați, ce poate duce la întârzierea lucrărilor sau diminuarea calității acestora.	Mediu	Mediu	Oferirea unui orizont de timp mai extins pentru pregătirea dosarelor (respectiv, pregătirea documentației tehnice) și implementarea proiectelor
4	Lipsa de cooperare între instituțiile statului	Dificultăți în colaborarea și coordonarea între instituțiile implicate în implementarea PNDL, ceea ce poate duce la fragmentarea eforturilor și la nerealizarea obiectivelor.	Mic	Mic	Promovarea și facilitarea dialogului între instituții pentru a asigura o colaborare eficientă și o coordonare a eforturilor.
5	Situația politică instabilă	Schimbări frecvente de guvern sau instabilitate politică pot duce la incertitudine și la lipsa de susținere pentru implementarea PNDL.	Mediu	Mediu	Dezvoltarea și promovarea unui cadru stabil și predictibil pentru politica de dezvoltare locală, precum și implicarea partidelor politice importante în dezbaterile și susținerea PNDL.

VII. Autorități responsabile

În perioada 2024-2027, cadrul instituțional pentru implementarea Planului Național de Dezvoltare Locală (PNDL) va menține, în esență, structura actuală definită de legislația și normele existente în finanțarea proiectelor locale de dezvoltare. Acest cadru va fi fundamentat pe reformele instituționale introduse în 2021, care au revizuit mecanismele de finanțare pentru a evita suprapunerile în unele domenii, astfel eliminând lipsa de colaborare între autoritățile centrale și eforturile colective pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare la nivel național.

La nivel central, **Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale** va rămâne entitatea principală responsabilă pentru definirea conceptelor, aprobarea politicilor, coordonarea implementării acestora în plan regional și local, evaluarea impactului acțiunilor desfășurate și identificarea noilor priorități sau nevoilor de ajustare a direcțiilor strategice. Structura acestui Consiliu va favoriza un dialog constant între reprezentanții autorităților naționale, regionale și locale, asigurând în același timp coordonarea trans-sectorială a activităților planificate. În componența sa, se vor regăsi miniștrii responsabili de gestionarea domeniilor eligibile pentru finanțare din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.

Pentru elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor în domeniul dezvoltării regionale și locale, Guvernul a delegat competențe specifice **Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale**. Este important de subliniat că decizia de a concentra activitățile prioritare de dezvoltare a infrastructurii regionale și locale în cadrul aceleiași instituții se bazează pe următoarele considerații: (i) optimizarea structurii administrației publice centrale, (ii) gestionarea centralizată a proiectelor de investiții și coordonarea intervențiilor pentru dezvoltarea teritoriului național, (iii) crearea unui mecanism instituțional unic pentru distribuirea resurselor financiare către proiecte similare și (iv) prevenirea duplicării funcțiilor administrației publice centrale în gestionarea proiectelor investiționale similare.

Pentru implementarea mecanismelor de finanțare din sursele alocate în cadrul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală, s-a înființat **Instituția Publică Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL)**. Acesta are responsabilitatea de a implementa deciziile aprobate de Consiliul Național în ceea ce privește lansarea apelurilor de propuneri de proiecte. ONDRL gestionează, de asemenea, contractele de finanțare și monitorizează progresul și calitatea lucrărilor efectuate, având rolul de finanțator, și furnizează rapoarte periodice despre utilizarea resurselor financiare și realizările obținute.

Un element esențial al cadrului instituțional din domeniul dezvoltării locale îl reprezintă **autoritățile publice locale**, eligibile conform legislației naționale, care au responsabilitatea de a gestiona domeniul propriu sau delegate. APL-ul este implicat în elaborarea documentației tehnice, derularea procedurilor de achiziții publice și monitorizarea volumului și calității lucrărilor efectuate în calitate de contractor pentru lucrările de construcții.

VIII. Monitorizare și evaluare

Procesul de monitorizare și evaluare a Programului urmează a fi realizat de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în calitate de instituție responsabilă pentru elaborarea și implementarea politicilor în domeniul dezvoltării regionale și locale.

Procesul va fi organizat în conformitate cu competențele atribuite tuturor instituțiilor parte a cadrului instituțional în domeniul dezvoltării locale. Elaborarea rapoartelor de monitorizare și evaluarea impactului va fi realizat în baza indicatorilor furnizați de către Biroul Național de Statistică, ministere și instituții subordonate Guvernului cu competențe în gestionarea diferitor domenii eligibile pentru finanțare din contul FNDRL, iar în cazul lipsei unor indicatori dezagregați la nivel local, Ministerul va asigura colectarea informațiilor de la autoritățile publice locale.

Gradul de executare a prezentului Program va depinde în mare parte de progresul înregistrat de către ONDRL la implementarea programelor finanțate din sursele FNDRL. Monitorizarea proceselor de implementare a proiectelor investiționale va fi realizată conform prevederilor Manualului Operațional al ONDRL, aprobat prin ordinul Ministrului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale nr. 157 din 13.04.2023. Conform mecanismului aprobat, monitorizarea implementării proiectelor investiționale este realizată prin măsurarea indicatorilor efectivi de impact, de rezultat și produs la finalul implementării proiectului și compararea cu așteptările planificate la etapa acceptării cererii de finanțare a proiectelor din FNDRL. Indicatorii de impact, precum și cei de rezultat și produs sunt prestabiliți și indicați în Cererea de finanțare a proiectului de dezvoltare locală înaintată de către beneficiarii proiectelor. Rolul ONDRL va consta în examinarea cererilor de finanțare a proiectelor și identificarea indicatorilor de impact, de rezultat și produs pentru fiecare proiect în parte.

Pentru fiecare indicator de impact scontat a proiectului identificat se va elabora o metodă de măsurare. Metoda de măsurare va asigura certitudinea măsurărilor efectuate. Metoda de măsurare a indicatorului va conține în mod obligatoriu următoarele elemente: (i) informații / date folosite pentru măsurare, (ii) surse de informații / date folosite pentru măsurare și (iii) procedură de măsurare / calcul a indicatorului măsurat.

Un aspect important în perioada post implementare îl reprezintă capacitatea de analiză și verificare a respectării cerințelor de sustenabilitate. Una din cauzele abaterilor a valorilor efective de la cele planificate ale indicatorilor de impact, de rezultat și produs poate fi faptul că beneficiarul nu a respectat cerințele de sustenabilitate a proiectului după finalizarea acestuia, fapt care reduce gradul de eficiență a investițiilor și riscul de solicitare repetată a finanțării unor acțiuni similare în viitor. Conform prevederilor mecanismului de monitorizare și raportare aprobat în cadrul ONDRL, rapoartele cumulative sunt elaborate și prezentate Ministerului trimestrial.

La rândul său, Ministerul asigură elaborarea rapoartelor anuale care au ca scop centralizarea rezultatelor atinse în implementarea prezentului document de politici și facilitarea proceselor decizionale legate de alocarea finanțării, precum și corectarea unor aspecte decizionale după caz. Pentru a asigura o sinergie a eforturilor de dezvoltare și a acțiunilor realizate atât la nivel local cât și la nivel regional, Ministerul va prezenta și indicatorii realizați din contul proiectelor

de dezvoltare locală dezagregată inclusiv la nivel regional. Una dintre principalele provocări în procesul de monitorizare și evaluare ține de disponibilitatea datelor, cauzată de progresul încă lent în avansarea statisticii cu privire la dotarea localităților cu infrastructură-tehnică edilitară și socială. Prin urmare, rapoartele vor fi elaborate în baza datelor furnizate de către ONDRL și autoritățile publice centrale responsabile pentru domeniile sectoriale eligibile pentru finanțare din sursele FNDRL și vor reflecta progresele atinse aferente indicatorilor de impact și rezultat, gradul de valorificare a finanțării și cofinanțării mobilizate. Rapoartele de monitorizare elaborate de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale vor fi plasate pe pagina sa web oficială și vor fi transmise anual în adresa Consiliului Național, Cancelariei de Stat și Comitetului Interministerial de Planificare Strategică.

Cadrul de indicatori ai PNDL 2024-2028 va include, dar nu se va limita la următorii indicatori de rezultate și impact:

Tabel 8. Matricea indicatorilor de monitorizare

Obiective specifice	Indicatori de impact	Indicatori de rezultat/produs
Asigurarea accesului îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni pînă în 2028	Rata de acces a populației la sisteme centralizate de aprovizionare cu apă potabilă	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lungimea rețelelor de apeduct construite/reabilitate (km) ▪ Număr de stații de captare a apei potabile construite/reabilitate ▪ Număr de stații de tratare a apei potabile construite/reabilitate ▪ Numărul populației cu acces îmbunătățit la infrastructura de alimentare cu apă potabilă (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	Rata de acces a populației la sisteme centralizate de canalizare	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lungimea rețelelor de canalizare construite/reabilitate (km) ▪ Număr de rețele de canalizare construite/reabilitate ▪ Număr de stații de epurare a apelor uzate construite/reabilitate ▪ Numărul populației cu acces îmbunătățit la infrastructura de canalizare (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	Pondere localităților cu sisteme de iluminat public funcțional	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lungimea rețelelor de iluminat public construit/reabilitate ▪ Număr de corpuri de iluminat instalate ▪ Numărul populației cu acces îmbunătățit la iluminat public (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” –

Obiective specifice	Indicatori de impact	Indicatori de rezultat/produs
		<p><i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))</p>
	<p>Ponderea localităților cu documentație de urbanism aprobată și în vigoare</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numărul de planuri urbanistice elaborate
<p>Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități pînă în anul 2028</p>	<p>Ponderea clădirilor publice locale (administrative, de educație și de ocrotire a sănătății) reabilitate</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Număr de clădiri ale instituțiilor educaționale reabilitate ▪ Număr de instituții educaționale dotate cu echipamente și mobilier ▪ Număr de instituții de ocrotire a sănătății construite/reabilitate ▪ Număr de clădiri administrative reabilitate ▪ Numărul populației cu acces îmbunătățit la infrastructura socială locală construită / reconstruită (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	<p>Ponderea surselor de energie regenerabilă în total consumul energetic</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Număr de clădiri administrative dotate cu sisteme fotovoltaice ▪ Număr de instituțiilor de educație dotate cu sisteme fotovoltaice ▪ Număr de instituții de ocrotire a sănătății dotate cu sisteme fotovoltaice ▪ Numărul de centrale electrice solare și eoliene construite ▪ Numărul stațiilor termice pe biomasă ▪ Numărul de centrale electrice în cogenerare pe biogaz construite ▪ Numărul populației cu acces la serviciile publice îmbunătățite cu acces la surse de energie regenerabilă (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	<p>Ponderea localităților cu infrastructură locală de recreere de calitate</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Număr de terenuri sportive construite/reabilitate ▪ Număr de terenuri de joacă pentru copii construite/reabilitate

Obiective specifice	Indicatori de impact	Indicatori de rezultat/produs
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numărul de zone verzi amenajate/reabilitate (parcuri, scuaruri, grădini și spații verzi) ▪ Numărul populației cu acces infrastructură locală de recreere îmbunătățită (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	<p>Rata de acces a populației din grupuri vulnerabile la servicii specializate de calitate (persoane/familii cu venituri mici; copii în situație de risc și copiii rămași fără ocrotire părintească; persoane vârstnice; tineri în dificultate; persoane cu dizabilități; victime ale violenței în familie, persoane fără adăpost; persoane cu probleme de sănătate mintală; familii în dificultate</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numărul centrelor de îngrijire a persoanelor cu necesități speciale construite/reabilitate ▪ Numărul clădirilor destinate centrelor pentru persoane în etate (aziluri de bătrâni) construite/reabilitate ▪ Numărul clădirilor destinate centrelor de plasament pentru mame aflate în dificultate construite/reabilitate ▪ Numărul serviciilor sociale care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate ▪ Numărul populației cu acces serviciile specializate de calitate (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
	<p>Ponderea localităților cu acces la edificii de culturale construite / reconstruite / echipate</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numărul de instituții culturale (case de cultură, centre de creație, muzee) construite/reabilitate ▪ Numărul de instituții culturale (case de cultură, centre de creație, muzee) dotate cu echipamente și mobilier ▪ Numărul de obiective și ansambluri de arhitectură rurală construite/reabilitate ▪ Numărul de monumente și structuri istorice restaurate/reabilitate/conservate ▪ Numărul populației cu acces edificii culturale (indicator dezagregat conform principiului agendei de dezvoltare durabilă 2030 – „LNOB” – <i>nimeni nu este lăsat în urmă</i>, inclusiv din punct de vedere regional, sex, vîrstă (0-18 ani, 19-63 de ani, mai mult de 63 de ani))
<p>Consolidarea capacității a 400 de angajați ai autorităților publice locale în</p>	<p>Reflectată la indicatorii de impact din cadrul</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Numărul de proiecte atrase din partea donatorilor ▪ Valoarea proiectelor de dezvoltare locale atrase din partea donatorilor

Obiective specifice	Indicatori de impact	Indicatori de rezultat/produs
implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor pînă în 2028	obiectivelor specifice 2 și 3	

Un aspect important ce urmează a fi dezvoltat în procesul de monitorizare și evaluare, ține de necesitatea aplicării principiului „LNOB”, specific proceselor de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă 2030 și care a fost dezvoltat și inserat și în prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În acest context, în procesul de monitorizarea a implementării prezentului Program, Instituția Publică oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, dar și agențiile de dezvoltare regională, vor actualiza mecanismele de monitorizare și evaluare, prin colectarea și evaluarea indicatorilor, prin prisma principiilor de dezgregare a acestora în profil regional, dezgregați conform criteriilor de sex și vîrstă (0-18 ani - tineri, 19-63 de ani – populația aptă de muncă, mai mult de 63 de ani – persoane în etate).

Luând în considerare setul de indicatori determinați, prezentul Program va fi supus unei evaluări complexe a impactului (evaluare intermediară și ex post), în corespundere cu procedurile recomandate de Cancelaria de Stat. Astfel, conform prevederilor *Ghidului metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice*, evaluarea intermediară a Programului urmează a fi realizată până la sfîrșitul primului Trimestru a anului 2027, iar evaluarea finală a Programului va fi realizată în termen de 6 luni de la finalizarea termenului de implementare a Programului.

În caz de necesitate vor fi efectuate studii și evaluări specifice sectoriale. Ca și în cazul rapoartelor de monitorizare, rezultatele finale și recomandările evaluărilor vor fi incluse într-un raport de evaluare care se va prezenta la sfîrșitul fiecărui ciclu de implementare a documentelor de planificare strategică Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, Cancelariei de Stat și Comitetului Interministerial de Planificare Strategică.

4. Planul de Acțiuni

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
▪ Obiectiv specific 1: Asigurarea accesului îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni pînă în 2028									
1.1	Sprrijinirea APL în dezvoltarea, reabilitarea și modernizarea sistemelor centralizate de alimentare cu apă	Total 165 proiecte implementate: 2024 – 30 proiecte 2025 – 40 proiecte 2026 – 40 proiecte 2027 – 40 proiecte 2028 – 15 proiecte	Planificat 1,320 mln LEI 2024 – 240 mln LEI 2025 – 320 mln LEI 2026 – 320 mln LEI 2027 – 320 mln LEI 2028 – 120 mln LEI	2024-2028	528	792	-	-	MIDR ONDRL
1.2	Sprrijinirea APL în dezvoltarea, reabilitarea și modernizarea sistemelor centralizate de canalizare.	Total 85 proiecte implementate: 2024 – 10 proiecte 2025 – 20 proiecte 2026 – 20 proiecte 2027 – 20 proiecte 2028 – 15 proiecte	Planificat 680 mln LEI 2024 – 80 mln LEI 2025 – 160 mln LEI 2026 – 160 mln LEI 2027 – 160 mln LEI 2028 – 120 mln LEI	2024-2028	272	408	-	-	MIDR ONDRL
1.3	Sprrijinirea APL în dezvoltarea și extinderea sistemelor publice de iluminat public.	Total 100 proiecte implementate: 2024 – 15 proiecte 2025 – 25 proiecte 2026 – 25 proiecte 2027 – 20 proiecte 2028 – 15 proiecte	Planificat 100 mln LEI 2024 – 15 mln LEI 2025 – 25 mln LEI 2026 – 25 mln LEI 2027 – 20 mln LEI 2028 – 15 mln LEI	2024-2028	40	50	10	-	MIDR ONDRL
1.4	Sprrijinirea APL în elaborarea documentației de urbanism	50 proiecte implementate 2024 – 5 proiecte	Planificat 25 mln LEI 2024 – 2,5 mln LEI	2024-2028	10	12.5	2.5	-	MIDR ONDRL

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
		2025 – 10 proiecte 2026 – 10 proiecte 2027 – 10 proiecte 2028 – 15 proiecte	2025 – 5 mln LEI 2026 – 5 mln LEI 2027 – 5 mln LEI 2028 – 7,5 mln LEI						
1.5	Revizuirea cadrului normativ prin prisma promovării principiilor de licențiere și regionalizare a serviciilor publice	1 proiect de lege aprobat prin HG și promovat în Parlament	1	Trim. IV, 2025	-	-	-	Bugetul MIDR	MIDR
1.6	Elaborarea Secțiunii Specializate Apă și Canalizare a Planului de Amenajare a Teritoriului Național și dezvoltarea mecanismelor de finanțare coordonate la nivel național (finanțare prin grant aprobat de Banca Mondială)	1 proiect de lege aprobat prin HG și promovat în Parlament	20	Trim. IV, 2027	-	20	-	-	MIDR ONDR
1.7	Identificarea soluțiilor alternative de epurare a apelor uzate în localități mici (cu o concentrație a apelor uzate mai mici de 2000 EL)	1 proiect de HG aprobat	1	Trim. IV, 2025	-	-	-	Bugetul MIDR	MIDR Ministerul Mediului Ministerul Sănătății
1.8	Elaborarea Metodologiei (cu titlu de recomandare) pentru calculul	1 proiect de HG aprobat	2	Trim. IV, 2026	2	-	-	Bugetul MIDR	MIDR

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
	tarifelor/taxelor pentru servicii de iluminat public								
1.9	Analiza de impact a actelor normative ce reglementează procesul de elaborare a documentațiilor de planificare a teritoriului și urbanism	1 Raport aprobat	3	Trim. IV, 2025	-	-	-	Bugetul MIDR	MIDR
1.10	Elaborarea noilor acte normative în domeniul urbanismului și amenajării teritoriului	NCM-uri actualizate, aprobate de MIDR	5	Trim. IV, 2027	-	-	-	Bugetul MIDR	MIDR
▪ Obiectivul specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități pînă în anul 2028									
2.1	Sprrijinirea APL în construcția, renovarea și reabilitarea clădirilor publice, inclusiv prin măsuri de eficiență energetică	Total 180 proiecte implementate: 2024 – 30 proiecte 2025 – 45 proiecte 2026 – 45 proiecte 2027 – 40 proiecte 2028 – 20 proiecte	Planificat 1,625 mln LEI 2024 – 270,81 mln LEI 2025 – 406,215 mln LEI 2026 – 406,215 mln LEI 2027 – 406,215 mln LEI 2028 – 135,545 mln LEI	2024-2028	650	812.5	162.5	-	MIDR ONDRL
2.2	Sprrijinirea APL în instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resursele regenerabile	Total 20 proiecte implementate: 2024 – 2 proiecte 2025 – 5 proiecte 2026 – 5 proiecte 2027 – 5 proiecte 2028 – 3 proiecte	Planificat 162,5 LEI 2024 – 16,250 mln LEI 2025 – 40,625mln LEI 2026 – 40,625 mln LEI 2027 – 40,625 mln LEI 2028 – 24,375 mln LEI	2024-2028	48.75	97.5	16.25	-	MIDR ONDRL Centrul Național pentru Energie Durabilă

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
2.3	Sprijinirea APL în construcția/reconstrucția edificiilor sportive și recreative	Total 35 proiecte implementate: 2024 – 5 proiecte 2025 – 10 proiecte 2026 – 10 proiecte 2027 – 5 proiecte 2028 – 5 proiecte	Planificat 150 mln LEI 2024 – 21,425 mln LEI 2025 – 42,850 mln LEI 2026 – 42,825 mln LEI 2027 – 21,425 mln LEI 2028 – 21,450 mln LEI	2024-2028	120	150	30	-	MIDR ONDRL
2.4	Sprijinirea construcției, reconstrucției și renovării edificiilor destinate serviciilor sociale, care sunt esențiale pentru categoriile social-vulnerabile din comunitate	Total 35 proiecte implementate: 2024 – 5 proiecte 2025 – 10 proiecte 2026 – 10 proiecte 2027 – 5 proiecte 2028 – 5 proiecte	Planificat 150 mln LEI 2024 – 21,425 mln LEI 2025 – 42,850 mln LEI 2026 – 42,825 mln LEI 2027 – 21,425 mln LEI 2028 – 21,450 mln LEI						
2.5	Sprijinirea APL în restaurarea, reconstrucția, reabilitarea instituțiilor culturale, monumentelor și structurilor istorice specifice pentru arhitectura rurală tradițională într-o anumită zonă, destinate unor scopuri publice.	Total 70 proiecte implementate: 2024 – 10 proiecte 2025 – 15 proiecte 2026 – 20 proiecte 2027 – 15 proiecte 2028 – 10 proiecte	Planificat 350 mln. LEI 2024 – 50 mln LEI 2025 – 75 mln LEI 2026 – 100 mln LEI 2027 – 75 mln LEI 2028 – 50 mln LEI	2024-2028	140	175	35	-	MIDR ONDRL
▪ Obiectivul specific 3: Consolidarea capacității a 400 de angajați ai autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor până în 2028									

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
3.1	Srijinirea APL în asigurarea co-finanțării solicitate în cadrul proiectelor finanțate din sursele de asistență externă pentru dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare și sociale locale (conform domeniilor de intervenție eligibile, descrise în prezentul Program)	20 de proiecte din surse externe atrase (cu ajutorul co-finanțării acordate)	70	2024-2028	70	-	-	-	MIDR ONDRL
3.2	Program anual de capacitate APL în managementul proiectelor investiționale	20 de instruiți regionale anuale (cu cel puțin 600 de participanți – reprezentanți APL în fiecare an)	0.5	2024-2028	-	0.5	-	-	MIDR Agențiile de Dezvoltare Regională
3.3	Capacitatea APL în accesarea finanțării în cadrul programelor transfrontaliere și transnaționale	20 de instruiți regionale (min. 400 de participanți – reprezentanți APL) 2024 – 4 instruiți 2025 – 4 instruiți 2026 – 4 instruiți 2027 – 4 instruiți 2028 – 4 instruiți	Planificat 0.2 mln LEI 2024 – 0,04 mln LEI 2025 – 0,04 mln LEI 2026 – 0,04 mln LEI 2027 – 0,04 mln LEI 2028 – 0,04 mln LEI	2024-2028	-	0.2	-	-	MIDR Agențiile de Dezvoltare Regională

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
3.4	Dezvoltarea și aplicarea mecanismelor de suport a APL implicate în amalgamarea voluntară și accelerarea dezvoltării infrastructurii locale	Proiecte de prioritate implementate în toate APL antrenate în procesul de amalgamare voluntară	700	Trim. IV, 2028	700	-	-	-	Cancelaria de Stat
4. Managementul programului									
4.1	Lansarea și implementarea concursului "Satul European – 2" (2024)	Primul pachet de proiecte selectate și implementate (în limita bugetului alocat)	N/A	Trim. I, 2024	-	-	-	Bugetele MIDR, ONDRL și APL-aplicante/beneficiare, din contul și în limita cheltuielilor curente aprobate	MIDR ONDRL
4.2	Lansarea și implementarea concursului "Satul European – 3" (2025)	Al doilea pachet de proiecte selectate și implementate (în limita bugetului alocat)	N/A	Trim. I, 2025	-	-	-	Bugetele MIDR, ONDRL și APL-aplicante/beneficiare, din contul și în limita cheltuielilor curente aprobate	MIDR ONDRL

#	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri estimativ, mln LEI	Termeni de implementare	Surse de finanțare, mln LEI				Responsabili
					Bugetul de stat		APL beneficiare	Alte surse	
					FNDRL	Parteneri de dezvoltare			
4.3	Lansarea și implementarea concursului ”Satul European – 4” (2026)	Al treilea pachet de proiecte selectate și implementate (în limita bugetului alocat)	N/A	Trim. I, 2026	-	-	-	Bugetele MIDR, ONDRL și APL-aplicante/beneficiare, din contul și în limita cheltuielilor curente aprobate -	MIDR ONDRL
4.4	Evaluarea rezultatelor Programului și determinarea oportunității inițierii unui nou Program de avansare a rezultatelor obținute	Raport de evaluare a Programului	0.8	Trim. IV, 2028	-	0.8	-	-	MIDR ONDRL
4.5	Dezvoltarea/ajustarea mecanismului de monitorizare, în special asigurarea colectării a datelor dezagretate conform criteriilor de sex, vîrstă și profil regional	Metodologie de monitorizare și evaluare elaborată/ajustată	În limita bugetului alocat	Trim. IV, 2024	-	-	-	-	I.P. ONDRL ADR Nord, Centru; Sud și UTA Gagauzia
Costul total estimat			5,366 mln LEI						

NOTĂ INFORMATIVĂ
la proiectul hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului
Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 - 2028

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028 a fost elaborat de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR), cu asistența metodologică și financiară a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Documentul de politici a fost elaborat în vederea realizării obiectivelor și Țintelor Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022; Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40, precum și pentru realizarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 887/2023.

La elaborarea Programului s-a ținut cont de rezultatele concursurilor de finanțare a proiectelor de dezvoltare locală, organizate conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 și ultimele modificări ale cadrului normativ aferent dezvoltării regionale (Legea nr. 27/2023 privind Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, Legea nr. 29/2022 privind modificarea unor acte normative, Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală etc., documente care au consolidat cadrul instituțional și de reglementare a mecanismelor de implementare a dezvoltării locale, inclusiv prin stabilirea Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală și instituirea Instituției Publice „Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală”.

Implementarea Programului va asigura creșterea nivelului de trai al cetățenilor din localitățile Republicii Moldova și recuperarea întârzierilor în accelerarea ritmului de echipare a localităților țării cu dotările de bază de infrastructură tehnico-edilitară și socială locală.

3. Descrierea gradului de compatibilitate pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Acest proiect nu are ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația statelor membre ale Uniunii Europene.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Programul Național de dezvoltare locală pentru anii 2024 – 2028 este un program guvernamental nou și vine să asigure programarea integrată intersectorială și consolidarea resurselor financiare orientate spre implementarea proiectelor de dezvoltare locală, cu o contribuție esențială în implementarea unui număr mare de documente de politici aprobate de către Guvernul Republicii Moldova, dar care nu dispun de alocări financiare suficiente.

Obiectivul general al Programului Național de dezvoltare locală pentru anii 2024 – 2028 constă în accelerarea ritmului de echipare a unităților administrativ-teritoriale cu dotările de bază de infrastructură tehnico-edilitară și socială, în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai, creșterii atractivității investiționale și asigurării dezvoltării durabile a localităților Republicii Moldova și va fi realizat prin trei Obiective Specifice:

- Creșterea accesului cetățenilor la infrastructura tehnico-edilitară locală.
- Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale.
- Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor accesarea și atragerea investițiilor.

Pentru atingerea obiectivelor, prin Planul de acțiuni al Programului au fost planificate circa 23 de acțiuni, menite să îmbunătățească calitatea infrastructurii tehnico-edilitare și sociale locale.

5. Fundamentarea economico-financiară

În concordanță cu evaluarea detaliată a intervențiilor planificate, reieșind din posibilitățile investiționale actuale ale bugetului de stat, precum și cadrului de colaborare cu partenerii externi de dezvoltare, costurile implementării Programului sunt estimate la cca 5,366 mln. Lei, dintre care: (i) 2,591 mln lei din Bugetul de stat, (ii) 256 mln lei contribuția APL și (iii) 2,519 mln lei din sursele financiare ale partenerilor de dezvoltare.

Se prevede că acoperirea cheltuielilor aferente implementării Programului va fi asigurată din următoarele surse:

- Bugetul de stat prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală (2,591 mln lei);
- Bugetele autorităților publice locale (256 mln lei, co-finanțarea beneficiarilor);
- Surse atrase din partea partenerilor de dezvoltare (2,519 mln lei- donatori, instituțiilor financiare internaționale și partenerilor privați).

Pentru implementarea sarcinilor ce se impun și pentru realizarea indicatorilor propuși prezentul Program va fi implementat și cu suportul partenerilor de dezvoltare prin intermediul următoarelor proiecte:

1. Proiectul „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație” – finanțat de Banca Mondială;
2. Proiectul „Întreprinderi și Comune puternice pentru Moldova” – implementat de GIZ cu suportul financiar al Guvernului Germaniei și Uniunii Europene;
3. Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 milioane euro acordat de România Republicii Moldova.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Aprobarea documentului de politici nu va necesita modificarea cadrului normativ în vigoare.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor Legii privind transparența în procesul decizional, anunțul de inițiere a procesului de elaborarea a Programului a fost publicat pe particip.gov.md <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-guvernului-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-dezvoltare-locala-satul-european-pentru-anii-2024-2028/12029> și pe pagina web a ministerului <https://midr.gov.md/ro/transparența-decizionala/anunturi-de-initiere-a-politicilor>. La data de 04 martie 2024 au fost organizate consultările publice cu prezența fizică.

8. Constatările expertizei anticorupție

Proiectul fiind un document de politici nu necesită a fi supus analizei anticorupție.

9. Constatările expertizei de compatibilitate

Proiectul nu are ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, exceptându-se astfel de la efectuarea expertizei de compatibilitate.

10. Constatările expertizei juridice

Proiectul a fost supus expertizei juridice, conform art. 37 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. Recomandările expuse în aviz au fost luate în considerare.

11. Constatările altor expertize

În conformitate cu prevederile pct. 34, alin. 10) din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020, Programul a fost supus evaluării calității și conformității de către Cancelaria de Stat (Raportul nr. 21/1-113-1377 din 06.02.2024) și Ministerul Finanțelor (Nr. 05-17/30/177 și nr. 05-17/36/213). Constatările și recomandările au fost incluse în versiunea definitivată a documentului.

Secretar general adjunct

Eugen HARABARA

SINTEZA

obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor) la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare locală „Satul European 2024-2028” (număr unic 117/MIDR/2024), parvenite în procesul de avizare/expertizare

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/proponerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
<p>Cancelaria de Stat (21/1-69-2221 din 26.02.2024)</p>	<p>La proiectul hotărârii Guvernului Punctul 2 va fi completat cu prevederi care vor detalia expres perioada în care vor fi transmise rapoartele de evaluare intermediară și finală ale Programului către Guvern</p>	<p>Se acceptă. Textul a fost modificat după cum urmează: „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va monitoriza procesul de implementare a Programului și va prezenta anual, până la data de 15 aprilie a anului următor celui de referință, raportul de progres Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale și Guvernului.”</p>
	<p>La proiectul Programului</p>	
	<p>În conformitate cu art. 54 alin. (1) din Legea nr. 100/2017, exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire. Prin urmare, la prima utilizare abrevierile „FNDRL, ONDRL, etc.” se vor substitui cu denumirea completă.</p>	<p>Se acceptă. Corectările solicitate au fost introduse.</p>
	<p>În conformitate cu art. 54 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 100/2017, aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni. În acest sens, menționăm că la <i>cap. III Obiective generale și specifice</i> alineatul al treilea, <i>Tabelul 5, Tabelul 8 și Planul de Acțiuni</i>, este utilizată noțiunea „Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor”, iar la <i>Obiectivul specific 3</i>, este utilizată noțiunea „Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor din surse externe”. Prin urmare, noțiunile se vor uniformiza.</p>	<p>Se acceptă. Au fost efectuate modificările necesare în vederea ajustării noțiunilor.</p>
	<p>La capitolul Proceduri de raportare, se va indica expres frecvența și perioada prezentării rapoartelor de monitorizare și a rapoartelor de evaluare intermediară și finală a Programului în adresa Guvernului.</p>	<p>Se acceptă. Capitolul „Proceduri de raportare” a fost completat cu următoarea frază „Astfel, conform prevederilor <i>Ghidului metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice</i>, evaluarea intermediară a Programului urmează a fi realizată până la sfârșitul primului Trimestru a anului 2027, iar evaluarea finală a Programului va fi realizată în termen de 6 luni de la finalizarea termenului de implementare a Programului.”</p>
	<p>La Planul de acțiuni</p>	
<p>Se impune necesitatea revizuirii structurii Planului de acțiuni pentru implementarea Programului în vederea respectării prevederilor stabilite în pct. 12, sbpct. 4) din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, după cum urmează:</p>	<p>Se acceptă. Toate modificările structurale și de conținut au fost realizate.</p>	

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<ol style="list-style-type: none"> 1. obiective specifice (preluate din partea descriptivă a programului); 2. acțiuni (măsurile concrete ce urmează a fi realizate pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice); 3. indicatori de monitorizare (indicatorii pentru fiecare acțiune planificată să fie cuantificați); 4. costuri de implementare (vor fi reflectate la fiecare acțiune, separat pe ani, cu indicarea sursei de finanțare); 5. termen de realizare (perioada de realizare a fiecărei acțiuni, preferabil cu indicarea lunii și anului în care se estimează realizarea deplină a acțiunii și, respectiv, atingerea indicatorilor stabiliți); 6. instituție responsabilă (autoritatea/instituția publică responsabilă de realizarea acțiunilor planificate). 	
	<p>În același timp, Planul de acțiuni se va ajusta conform următoarelor aspecte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planul de acțiuni se va vedea la rubrica „Responsabili”. Astfel, atragem atenția că, autoritățile administrației publice locale nu pot fi stabilite ca entități responsabile de realizarea acțiunilor specificate în conținutul planului nominalizat. Potrivit art. 109 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova și art. 3 din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, autoritățile administrației publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară. În acest sens, colectivitățile locale pot coopera în exercițiul sarcinilor doar în cadrul legii. Prin urmare, se vor exclude din coloana instituții responsabile și se vor indica în coloana „Parteneri” (obiecție valabilă la acțiunile 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3). Totodată, denumirea instituțiilor responsabile exprimate prin abrevieri, se vor substitui cu denumirile complete. - Se va indica un rând nou, care va reflecta costul total estimat al Programului. 	<p>Se acceptă. APL a fost exclus din rîndul instituțiilor responsabile. Nu a fost inclusă o coloniță nouă parteneri, întrucât APL sunt beneficiari direcți ai Programului. A fost introdusă un rând nou în care a fost stabilit costul total estimat de circa 5,366 mld. MDL.</p>
	<p>La Nota informativă</p> <p>Se evidențiază că, costurile estimative reflectate atât în partea descriptivă a Programului, cât și în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului sunt prezentate în milioane lei, iar în Nota informativă în miliarde lei. În acest sens, se propune uniformizarea unității de măsură a costurilor estimative și ajustarea acestora.</p>	<p>Se acceptă.</p>
<p>Ministerul Justiției (04/2-1770 din 26.02.2024)</p>	<p>La proiectul Programului</p> <p>Denumirea Programului se va expune în conformitate cu cea utilizată în proiectul hotărârii: <i>cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 – 2028</i> (observația este valabilă inclusiv pentru textul Programului).</p>	<p>Se acceptă. Totodată, la prima utilizarea de denumirii Programului în forma solicitată, au fost introduse și cuvintele „(în continuare Programul)”</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	Cuprinsul capitolului I „Introducere” urmează a fi revizuit prin prisma pct. 11 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice</i> , aprobat prin <i>Hotărârea Guvernului nr. 386/2020</i> . Astfel, acesta va descrie modul în care programul va contribui la atingerea obiectivelor din cadrul strategiei, perioada propusă pentru implementare, părțile implicate în elaborarea programului etc., or, prevederile enunțate țin de conținutul notei informative.	Se acceptă. Capitolul „I. Introducere” a fost completat cu un alineat care descrie modul de realizare a obiectivelor, celelalte asepcte fiind deja inserate. Totuși, dorim să menționăm că restul textului urmează a fi menținut, luând în considerație că Capitolul „I. Introducere” a fost revizuit în conformitate cu prevederile Raportului de evaluare a calității și conformității proiectului Programului național de dezvoltare locală pentru anii 2024-2028, elaborat de Cancelaria de Stat, prin care s-a solicitat evidențierea conformității documentelor la alte documente de planificare strategică, inclusiv <i>SND Moldova Europeană ” 2030, ODD</i> etc.
	La alineatul întâi, cuvintele „Acest document” se vor substitui cu textul „Programul Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024 – 2028 (în continuare – Program)”. Totodată, recomandăm, de a completa textul cu actele normative prin care au fost aprobate Strategiile nominalizate (<i>Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022, Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022</i>).	Se acceptă. Textul a fost completat.
	La alineatul al doilea, textul „(aprobat prin HG nr. 887 din 22 noiembrie 2023)” se va substitui cu textul „, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 887/2023”.	Se acceptă. Textul a fost substituit.
	La alineatul al treilea, semnalăm că actul normativ se va menționa în conformitate cu prevederile art. 55 alin. (5) din <i>Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i> , astfel încât la indicarea datei de adoptare a actului normativ să se indice numărul de ordine, ca element de identificare, la care să se adauge anul în care a fost adoptat, aprobat sau emis acesta, fiind despărțite de o bară „/” – „Legea nr. 112/2014” (observație valabilă pentru tot textul proiectului).	Se acceptă. Au fost realizate toate ajustările necesare conform solicitării.
	La alineatul al șaselea, cu referire la abrevierile utilizate (SND, SNRD, ODD etc.), atragem atenția că, în conformitate cu art. 54 alin. (1) lit. i) din <i>Legea nr. 100/2017</i> , exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire (observația se referă la toate cazurile similare din text).	Se acceptă.
	După enumerarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, la lit. a), textul „HG nr. 126/2023” se va substitui cu textul „Hotărârea Guvernului nr. 126/2023”.	Se acceptă.
	În ceea ce privește cuprinsul capitolului II „Analiza situației”, remarcăm că acesta trebuie să descrie problemele din domeniul sau subdomeniul de activitate și cauzele acestora, inclusiv să conțină descrierea posibilelor consecințe în cazul neintervenției în soluționarea problemelor și a impactului acestora asupra principalelor grupuri vulnerabile afectate, cu folosirea dovezilor cantitative și calitative. Astfel, propunem revizuirea integrală a cuprinsului capitolului.	Nu se acceptă. Programul Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028, nu reprezintă un document orientat să soluționeze problemele existente doar într-un singur domeniu cum ar fi apa și canalizarea, iluminat stradal, deșeuri, serviciile sociale etc și aplică o abordare intersectorială, la fel ca și Strategia Națională de Dezvoltare

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
		<p>Regională pentru anii 2022-2028. Prin această abordare intersectorială, PNDL „atacă” problemele necesar de a fi soluționate în mai multe sectoare ale economiei naționale, care de altfel conform competențelor sunt atribuite direct autorităților publice locale de nivelul unu sau doi, conform Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală.</p> <p>Prin urmare, solicităm să fie luate în considerație următoarele:</p> <p>a. Analiza detaliată pe domenii este realizată în documentele de politici sectoriale de către APC responsabile conform competențelor;</p> <p>b. ”Secțiunea 1 Contextul general” și „Secțiunea a 2-a. Întârzieri de dezvoltare la nivel local”, descriu în detaliu situația de ansamblu, prin care este identificată necesitatea intervenției și anume:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Posibilități limitate ale bugetelor locale pentru investiții capitale; - Grad redus de acces al populației la infrastructura tehnico-edilitară; - Dublarea anterioară a domeniilor de înanțare în cadrul fondurilor naționale și lipsa capacității de monitorizare eficientă a proiectelor implementate; - Calitatea proastă a documentației tehnice și necesitatea suportului pentru îmbunătățirea acesteia, factor cheie pentru asigurarea sustenabilității investițiilor; - Insuficiența resurselor financiare alocate pentru sprijinirea dezvoltării localităților; - Mecanisme suplimentare care ar promova necesitatea urgentării procesului de amalgamare; - Etc. <p>Prin urmare, prezentul document nu poate realiza analize sectoriale pentru toate domeniile propuse spre a fi finanțate din sursele FNDRL, aceste activități fiind obligatorii pentru documentele de politici sectoriale, iar cu suportul mecanismelor de finanțare din sursele FNDRL, se creează sinergia necesară pentru realizarea atât a obiectivelor prezentului document, cât și pentru documentele de politici sectoriale.</p>
	La pagina 12, textul „Legea nr. 225 din 31/07/2023, privind amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale” se va substitui cu textul „Legea nr. 225/2023 cu privire la amalgamarea voluntară a unităților administrativ-teritoriale” (observație valabilă pentru toate situațiile similare din proiect).	Se acceptă.
	Cu referire la notele de subsol, semnalăm că acestea nu reprezintă elemente de structură ale actului normativ, fapt pentru care urmează a fi excluse.	Se acceptă.

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>Capitolul III, se recomandă, a fi divizat în două capitole separate, care să includă obiectivele generale și cele specifice. Astfel, obiectivele generale vor include rezultatele preconizate pe domeniul sau subdomeniul de activitate, derivate din obiectivele și direcțiile prioritare ale strategiei, iar obiectivele specifice - rezultatele preconizate specifice și măsurabile derivate din obiectivele generale ale programului.</p>	<p>Nu se acceptă. Prezentul document, a fost elaborat luând în consoderație prevederile <i>Ghidului metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice.</i> Prin urmare, la capitolul 3.3 Stabilirea obiectivelor, este menționat că: „Obiectivele generale vor specifica viziunea setată la nivelul autorității publice și vor asigura o legătură strânsă între problema identificată și cauzele și efectele acesteia. Obiectivele generale nu sunt măsurabile, dar vor fi formulate astfel încât să prezinte rezultatul așteptat. Implementarea obiectivului general va fi operaționalizată prin obiective specifice. Obiectivele specifice vor conține rezultate concrete și vor acoperi un domeniu mai îngust decât obiectivul general. Obiectivele specifice vor oferi direcții clare pentru formularea acțiunilor. Fiecare obiectiv specific va fi formulat astfel încât să fie realizat prin implementarea mai multor acțiuni și va fi legat de un singur obiectiv general.”</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>Semnalăm că, obiectivele specifice urmează a fi reformulate pentru a fi SMART. SMART este un acronim al caracteristicilor considerate esențiale pentru corecta formulare a unui obiectiv. Aceste caracteristici sunt următoarele: S – specific; M – măsurabil; A – accesibil; R – relevant; T – încadrat în limite de timp.</p> <p>Un obiectiv specific urmează să fie foarte clar exprimat și să nu lase loc de îndoieli. Un obiectiv specific diferă, în primul rând, de unul general. El vizează rezultate concrete, iar nu rezultate în general.</p> <p>Măsurabil – înseamnă că un obiectiv poate fi cuantificat, fie cantitativ, fie calitativ. Un obiectiv măsurabil este cel care permite stabilirea cu exactitate a faptului că a fost atins ori nu sau în ce măsură a fost atins. De asemenea, un obiectiv măsurabil permite monitorizarea progresului atingerii lui.</p> <p>Accesibil – înseamnă că un obiectiv poate fi într-adevăr atins cu capacitatea și resursele disponibile.</p> <p>Relevant – înseamnă că realizarea obiectivului contribuie la impactul vizat de documentul de politici. Realizarea unui obiectiv trebuie să contribuie în mod esențial la atingerea unui obiectiv mai mare, mai general. Relevanța obiectivului se evaluează în raport cu acest obiectiv mai general. În acest sens, el trebuie să vizeze un anumit impact.</p> <p>Încadrat în limite de timp – înseamnă că obiectivul conține și data până la care este prevăzut a se realiza.</p> <p>De asemenea, la formularea obiectivelor remarcăm că, potrivit pct. 11 sbp. 4) din <i>Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice</i>, obiectivele specifice reprezintă rezultatele preconizate specifice și măsurabile derivate din obiectivele generale ale programului.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Obiectivele specifice au fost reformulate astfel.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Asigurarea accesului îmbunătățit la infrastructura tehnico-edilitară locală a 532000 cetățeni până în 2028 2. Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale în 500 localități până în anul 2028 3. Consolidarea capacității a 400 de angajați ai autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor până în 2028
	<p>La Planul de acțiuni</p>	
	<p>La pct. 1.1, pentru precizie, cuvântul „Sprijinirea” se va substitui cu cuvântul „Asistența” (observație referitoare la toate cazurile similare).</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Conform dicționarului explicativ, cuvintele „sprinire” și „asistență” sunt sinonime.</p>
	<p>La pct. 1.5 cuvintele „cadrului legal” se vor substitui cu cuvintele „cadrului normativ”.</p>	<p>Se acceptă.</p>
	<p>La pct. 1.8 se va indica tipul actului normativ (fie regulament, fie metodologie).</p>	<p>Se acceptă.</p>
	<p>La pct. 1.9 se va indica cu exactitate despre care acte normative se menționează, or, expresia „acte legislative secundare” este expusă greșit. Semnalăm că, termenul de „<i>act normativ subordonat legii</i>” reprezintă actul normativ adoptat de Guvern sau de alte autorități ale administrației publice centrale sau locale în temeiul normelor constituționale și legale cu scopul implementării legilor.</p>	<p>Se acceptă parțial.</p> <p>Textul a fost formulat astfel: „Analiza de impact a actelor normative ce reglementează procesul de elaborare a documentațiilor de planificare a teritoriului și urbanism”.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	La rubrica „Responsabili” semnalăm că, în temeiul art. 109 alin. (1) din <i>Constituție</i> și art. 3 din <i>Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală</i> , autoritățile administrației publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară. În acest sens, colectivitățile locale pot coopera în exercițiul sarcinilor lor doar în cadrul legii. Prin urmare, atragem atenția că autoritățile administrației publice locale nu pot fi incluse în Planul de acțiuni ca instituții responsabile, deci doar în calitate de parteneri (co-executori).	Se acceptă. Luând în considerație că defapt PAL sunt beneficiari ai prezentului Program, au fost excluși din lista instituțiilor responsabile.
	Concomitent, menționăm că pentru fiecare acțiune propusă urmează a fi desemnată autoritatea publică/instituția responsabilă, în funcție de rolul-cheie sau atribuția ce-i revine întru implementarea acțiunii respective din plan. Autoritatea/instituția indicată în prim plan urmează să coordoneze implementarea acțiunii, iar celelalte instituții, care contribuie la realizarea acțiunii, vor fi indicate în ordinea descrescătoare conform importanței în implicarea pentru realizarea acesteia. La rubrica parteneri, urmează a fi incluși actori relevanți, eventual, din societatea civilă, mediul academic, mediul de afaceri, partenerii de dezvoltare cărora nu le poate fi impusă realizarea acțiunilor din Plan.	Se acceptă.
	Suplimentar, structura Planului de acțiuni (tabelul) urmează a fi ajustată conform cerințelor stabilite la pct. 12 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici</i> .	Se acceptă. Structura Planului a fost ajustată, inclusiv conform avizului Cancelariei de Stat.
	Cu titlu de observație generală, semnalăm că majoritatea acțiunilor prevăzute în tabel au o formulare lipsită de claritate și nu rezultă clar finalitățile urmărite, prin urmare, vor crea dificultăți și incertitudini la implementare. De asemenea, ținem să subliniem necesitatea revizuirii indicatorilor de monitorizare, astfel încât din redactare să rezulte cu claritate finalitățile preconizate. Or, în vederea realizării unei evaluări corecte a implementării Planului, indicatorii trebuie determinați cu precizie și să fie măsurabili.	Se acceptă.
	La definitivarea proiectului se va ține cont de prevederile art. 52 din <i>Legea nr. 100/2017</i> , potrivit căruia, elementul structural de bază al hotărârilor Guvernului este punctul. Pentru interpretare corectă și aplicare comodă, punctele pot fi divizate în subpuncte sau alineate. Subpunctele sunt însemnate cu numere ordinare, exprimate prin cifre arabe, urmate de o paranteză, și se evidențiază printr-o ușoară retragere spre dreapta de la alinierea textului pe verticală. Subpunctul poate conține diviziuni însemnate succesiv, de regulă, cu litere latine mici urmate de o paranteză. Dacă diviziunile punctului nu sunt însemnate cu litere sau numere, alineatele se evidențiază printr-o ușoară retragere spre dreapta de la alinierea textului pe verticală, fără utilizarea diverselor semne grafice (puncte, cratime etc.).	Se acceptă.
<i>Referitor la Obiectivul specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii socia/locale</i>		

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (13-07/514 din 21.02.2024)	<p>Conform autorului acest obiectiv este aliniat la formele prevăzute la articolul 28 Dezvoltarea teritorială integrată, literele (a) investiții teritoriale integrate; (b) dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității; și (c) un alt instrument teritorial de sprijinire a inițiativelor concepute de statul membru din Regulamentul UE 2021/1060 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă.</p> <p>Considerăm necesar de a revizui conținutul <i>obiectivului specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale</i> în conformitate cu titlul I articolul 2 alin. (2) din Regulamentul (UE) 2021/2115 al Parlamentului European și al Consiliului din 2 decembrie 2021 de stabilire a normelor privind sprijinul pentru planurile strategice care urmează a fi elaborate de statele membre în cadrul politicii agricole comune (planurile strategice PAC) și finanțate de Fondul european de garantare agricolă (FEGA) și de Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) și de abrogare a Regulamentelor (UE) nr. 1305/2013 și (UE) nr. 1307/2013.</p> <p>Acest articol prevede că, titlul III capitolul II cu excepția articolului 28 primul paragraf litera (c) din Regulamentul (UE) 2021/1060 se aplică sprijinului finanțat din FEADR în temeiul prezentului regulament.</p> <p>Prin urmare, conform Regulamentului (UE) 2021/2115, formele prevăzute la articolul 28 Dezvoltarea teritorială integrată, literele (a) investiții teritoriale integrate și (b) dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității sunt finanțate din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR).</p> <p>În context, <i>obiectivul specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale</i> urmează a fi revizuit conform celor menționate.</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Expunerea și formularea avizului nu este clară și practic imposibil de a fi percepută în forma în care este redată. Totodată, menționăm că indiferent de sursele de finanțare și tipul intervențiilor, prevederile Regulamentului UE 2021/1060 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă, la articolul 28, ultimul alineat menționează următoarele: „<i>Atunci când implementează strategii de dezvoltare teritorială sau locală în cadrul mai multor fonduri, statul membru asigură coerența și coordonarea între fondurile în cauză.</i>” Prin urmare, reieșind din cele menționate conform prevederilor art. 28, nu este clară necesitatea revizuirii Obiectivului specific 2 al prezentului document, întru cât statul are responsabilitatea de a asigura propriul mecanism de coordonare a intervențiilor, iar implicarea uneia sau altei instituții/fond disponibil spre finanțare urmează a fi realizate doar în temeiul unor mecanisme interne, care pe de o parte ar asigura sinergizarea proceselor, iar pe de altă parte ar asigura excluderea riscurilor de dublare a intervențiilor.</p> <p>Aatfel, reieșind din prevederile legislației în vigoare a Republicii Moldova, în anul 2022 au fost examinate riscurile de suprapunere a domeniilor de intervenție, dar și asigurarea sinergiei fondurilor atunci când este cazul.</p>
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (03-620 din 28.02.2024)	<p>Cu referire la <i>proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului Național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028 (număr unic 17/MIDR/2024)</i>, în limita competențelor funcționale, comunicăm lipsa de obiecții și propuneri.</p> <p>Concomitent menționăm, că prevederile art.24, alin.(2) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative stabilesc, că la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative. Prin urmare, conținutul Programului nominalizat urmează a fi revizuit prin prisma normelor de tehnică legislativă.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Toate modificările și ajustările necesare au fost realizate, inclusiv prin prisma propunerilor Cancelariei de Stat și a Ministerului Justiției.</p>
Ministerul Finanțelor (05-17/57/336 din 27.02.2024)	<p>La proiectul Programului</p> <p>La Capitolul II. „Analiza situației”, la aliniatul patru, este expusă sintagma „<i>posibilitățile financiare limitate creează impedimente semnificative autorităților publice locale în eforturile acestora de atragere a finanțărilor din surse externe, care solicită asigurarea unor co-finanțări proporționale granturilor acordate.</i>”</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Trebuie să menționăm că informațiile expuse în Capitolul II. „Analiza situației”, în speță alineatul la care se face trimitere disponibilitatea resurselor financiare proprii ale autorităților publice locale pentru</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>Cu toate acestea, la Capitolul III. „Obiective generale și specifice” la Obiectivul specific 3 „Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor din surse externe.”, la alineatul doi sunt indicate domeniile în cadrul cărora autoritățile publice locale au posibilitate să solicite asigurarea co-finanțării proiectelor.</p> <p>Astfel, se constată că, în situațiile când APL-urile care au apelat deja sau intenționează să apeleze la surse externe în scopul implementării proiectelor importante pentru localitate, dar care nu sunt eligibile domeniilor de intervenție stabilite (de exemplu: infrastructura drumurilor, lucrări de consolidare a terenurilor în cazul alunecărilor de teren), acestea vor fi lipsite de oportunitatea de a beneficia de susținere financiară.</p> <p>Prin urmare, în vederea sporirii gradului de realizare a obiectivului menționat, se consideră oportun completarea domeniilor astfel încât, toate proiectele de dezvoltare identificate de către APL și acceptate spre finanțare din surse externe, să poată beneficia de suport financiar în caz de necesitate.</p>	<p>investiții capitale și nu menționează necesitatea acoperirii cheltuielilor pentru toate domeniile economiei naționale.</p> <p>Toto în textul documentului este menționat că prezentul Program nu acoperă cheltuieli pentru alte domenii, pentru care există deja fonduri naționale speciale, cum ar fi Fondul Rutier și Fondul Național de Mediu. Totodată, în toate discuțiile anterioare, s-a menționat că din sursele Fondului Rutier sunt alocate anual resurse financiare necesare pentru dezvoltarea infrastructurii rutiere locale și aceste resurse pot fi alocate fie direct pentru construcția drumurilor de către APL, fie pentru cofinanțarea proiectelor finanțate din surse străine. În cazul în care Programul Național de dezvoltare Locală „Satul European” pentru anii 2024-2028 ar include și drumurile în calitate de domeniu eligibil, atunci tot efortul de delimitare și excludere a riscurilor de dublare a intervențiilor ar putea fi egal cu zero, iar toate prioritățile autorităților locale în locul dezvoltării rețelelor de alimentare cu apă și canalizare, iluminatului stradal, infrastructura educațională și socială și turism, s-ar limita doar la infrastructura drumurilor, fapt care cu siguranță nu vor contribui la dezvoltarea localității și creșterii nivelului de trai, cu acces la servicii vitale de alimentare cu apă, canalizare, iluminat stradal, eficiență energetică regenerabilă, condiții mai bune pentru copii și bătrâni etc.</p>
	<p>La alineatul trei „măsurile și proiectele propuse pentru implementare în cadrul acestui Program vor include în mod obligatoriu următoarele priorități transversale:”, la bifa cinci este menționat că „măsurile de finanțare eligibile din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) reprezintă domenii de competență directă a APL de nivelul I.”</p> <p>În același timp, măsurile prevăzute în cadrul obiectivelor specifice vizează inclusiv finanțarea proiectelor în domenii care, conform art.4 alin.2) din Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435/2006, constituie domenii proprii de activitate pentru APL de nivelul al doilea (de exemplu: întreținerea școlilor primare și școlilor primare-grădinițe, gimnaziilor și liceelor, instituțiilor de învățământ secundar profesional, școlilor-internat și gimnaziilor-internat cu regim special, altor instituții din domeniul învățământului). Astfel, se reiterează importanța ajustării corespunzătoare a priorității respective, excluzând sintagma „de nivelul I”.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Textul acestui alineat a fost schimbat, astfel ca să nu fie create confuzii.</p>
	<p>La Capitolul IV. „Impact”, la Tabelul 5: Indicatori de impact, din coloana „Sursa de date” corespunzător obiectivului specific „Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor” de exclus sintagma „Min. Finanțelor” având în vedere domeniile de competență</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Atragerea investițiilor reprezintă o activitatea comună a mai multor autorități publice centrale ale Guvernului Republicii Moldova, iar Ministerul Finanțelor în calitate de Autoritate de management în</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului														
	<p>stabilite în conformitate cu Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor, aprobat conform anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.696/2017.</p>	<p>procesul de implementare a programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională conform prevederilor HG nr. 576/2016, în special în calitate de Autoritatea națională de coordonare a asistenței externe (conform HG 377/2018) are și următoarele atribuții: „dezvoltării capacităților instituționale naționale pentru a putea răspunde nevoilor proprii de dezvoltare;”, inclusiv prin intermediul I.P. Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă, care are următoarele competențe atribuite (conform prevederilor HG nr. 338/2020):</p> <p>„2) asigurarea suportului instituțiilor naționale în întreprinderea acțiunilor necesare pentru desemnarea și punerea în aplicare, la toate etapele, a sistemului național de management și control aferent programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională;</p> <p>3) asigurarea suportului beneficiarilor naționali în procesul de depunere a cererii de finanțare în cadrul apelurilor de proiecte din programele de cooperare transfrontalieră și transnațională, dar și la etapa de implementare și monitorizare;”</p>														
	<p>La Capitolul V. „Estimarea costurilor” Destinația fondurilor de dezvoltare existente la etapa actuală este stabilită expres conform actelor normative corespunzătoare sectorului, inclusiv FNDRL. Astfel, dat fiind faptul că fondul respectiv a fost constituit pentru finanțarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională și locală, reiterăm necesitatea excluderii sintagmei „și alte fonduri disponibile la nivel național” din alineatul trei.</p>	<p>Se acceptă. Sintagma enunțată a fost exclusă.</p>														
	<p>La Capitolul IX. „Planul de acțiuni” Având în vedere că, conform art.42 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr.181/2014, cheltuielile autorităților/instituțiilor bugetare se finanțează din veniturile colectate de autoritățile/instituțiile bugetare; resursele proiectelor finanțate din surse externe; veniturile generale și sursele de finanțare ale bugetului de la care se finanțează autoritatea/instituția bugetară respectivă, structura coloanei „Surse de finanțare” din Planul de acțiuni urmează a fi ajustată conform următorului tabel:</p> <table border="1" data-bbox="472 1182 1301 1302"> <thead> <tr> <th colspan="4">Surse de finanțare, mil. lei</th> </tr> <tr> <th colspan="2">Bugetul de stat</th> <th rowspan="2">Bugetul local (APL beneficiare)</th> <th rowspan="2">Alte surse (parteneri privați)</th> </tr> <tr> <th>Resurse generale (FNDRL)</th> <th>Proiecte finanțate din surse externe</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Astfel, cheltuielile pot fi acoperite din 3 surse, respectiv Tabelul nr.6 Surse financiare de acoperire a costurilor Programului de la Capitolul V. „Estimarea costurilor”, precum și textul Programului urmează a fi ajustate.</p>	Surse de finanțare, mil. lei				Bugetul de stat		Bugetul local (APL beneficiare)	Alte surse (parteneri privați)	Resurse generale (FNDRL)	Proiecte finanțate din surse externe					<p>Se acceptă. Structura tabelului a fost ajustată conform solicitării.</p>
Surse de finanțare, mil. lei																
Bugetul de stat		Bugetul local (APL beneficiare)	Alte surse (parteneri privați)													
Resurse generale (FNDRL)	Proiecte finanțate din surse externe															

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	Totodată, dat fiind faptul că, operațiunile de încasări și plăți bugetare se exprimă în moneda națională, lei, se consideră oportun substituirea abrevierii „MDL” cu „lei” și „mln. MDL” cu „mil. lei” pe tot parcursul documentului.	Se acceptă. Au fost înlocuite abrevierile.
	La proiectul Planului de acțiuni	
	În proiectul Planului de acțiuni pentru perioada anilor 2024 – 2028, costurile totale de implementare - 2518,7 mil.lei sau circa 47% vor fi asigurate financiar din partea partenerilor de dezvoltare este o acțiune destul de optimistă, iar nerealizarea acestor prerogative va crea dificultăți majore în implementarea Programului Național de Dezvoltare Locală. În acest context, în proiectul Programului și în Nota informativă la proiectul hotărârii este necesar expres de indicat denumirea Proiectelor (PFSE) care urmează a fi realizate.	Se acceptă. Toate informațiile au fost completate în Nota informativă.
	De asemenea, Planul de acțiuni este necesar de completat cu un rând nou care să reflecte costul total al Programului.	Se acceptă. A fost completat cu un nou rând.
	La acțiunea 2.3, sintagma „destinate grupurilor vulnerabile” de urmează de substituit cu sintagma „recreative”, iar măsura aferentă obiectivului specific 2 „sprijinirea construcției, reconstrucției și renovării edificiilor destinate serviciilor sociale, care sunt esențiale pentru categoriile social-vulnerabile” urmează a fi planificată ca acțiune separată. Drept urmare, indicatorii/informația prevăzută la acțiunea 2.3 urmează a fi ajustați corespunzător.	Se acceptă. Acțiunile au fost separate conform solicitării.
	La stabilirea acțiunii 3.1 urmează să se țină cont de opinia vizavi de domeniile de intervenție în cadrul cărora APL au posibilitate să solicite asigurarea co-finanțării proiectelor, expusă mai sus.	Se acceptă. Pentru nu crea confuzii, acțiunea a completată cu un text între paranteze.
	Cât privește acțiunile 1.5, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10 și 3.4 pentru realizarea cărora sunt planificate mijloace financiare din contul FNDRL se menționează că, în conformitate cu art.3 alin.(1) din Legea privind Fondul național pentru dezvoltare regională și locală nr.27/2022, FNDRL a fost constituit pentru finanțarea programelor și a proiectelor de dezvoltare regională și locală incluse în Documentul unic de program. Astfel, cheltuielile respective urmează a fi acoperite din contul și în limita bugetelor aprobate pentru autoritățile/instituțiile corespunzătoare, iar costurile propuse a fi suportate din contul FNDRL urmează a fi ajustate.	Se acceptă. Nu au fost incluse modificări la acțiunea 3.4 întrucât în procesul de evaluarea a proiectelor depuse de către APL, acestea vor primi un punctaj suplimentar pentru a fi susținută inițiativa de promovare a procesului de amalgamare a APL, conform celor agreate cu Cancelaria de Stat. Pentru a asigura aceste procese, MIDR urmează să elaboreze un set de propuneri pentru modificarea principiilor de evaluare a proiectelor depuse în cadrul apelurilor.
Ministerul Mediului 02-07/498 din 26.02.2024	La proiectul hotărârii de Guvern	
	În conformitate cu prevederile art. 56 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, este stabilită norma generală de intrare în vigoare a actelor normative ca fiind peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării. Astfel, în vederea alinierii la cerințele legale pre citate, propunem completarea proiectului hotărârii de Guvern cu pct.4 care să stabilească	Se acceptă. Proiectul HG a fost completat cu textul „4. Prezenta hotărâre intră în vigoare în termen de o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.”

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	expres termenul intrării în vigoare a proiectului și, după caz, a Notei informative la proiect.	
	La proiectul programului	
	Referința la „Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030” se va completa cu textul „adoptată la Summitul Organizației Națiunilor Unite la 25 septembrie 2015”. Conex, în referințele la toate strategiile, programele și planurile de acțiuni se vor indica actele normative prin care au fost aprobate / adoptate acestea.	Se acceptă.
	În cadrul proiectului referințele la actele normative se vor expune ținând cont de prevederile art. 42 alin. (5) și art. 55 alin. (5) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, astfel încât la indicarea datei de adoptare a actului normativ se indică numărul de ordine, ca element de identificare, la care se adaugă anul în care a fost adoptat, aprobat sau emis acesta, fiind despărțite de o „/”, conform următorului exemplu: „Legea nr. 100/2017”.	Se acceptă.
	Autorul programului face referință la faptul că programul va contribui la implementarea Obiectivului general 10. <i>Asigurarea unui mediu sănătos și sigur</i> (Obiectivul specific 10.1. Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor), deși, în țintele programului nu este specificat nici o acțiune în acest sens. Astfel considerăm oportun de a include măsuri care vor contribui la îmbunătățirea calității mediului înconjurător.	Se acceptă parțial. Acțiunile orientate spre protecția și asigurarea unui mediu sănătos pentru populație nu neapărat trebuie să includă acțiuni specifice pentru managementul deșeurilor, schimbări climatice sau acțiuni care ar ameliora riscurile generate de deșeurilor periculoase. Programul include multiple activități orientate spre protecția mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale: a. Construcția infrastructurii de alimentare cu apă și de canalizare b. Asigurarea suportului în utilizarea generarea și utilizarea energiei regenerabile; c. Dezvoltarea turismului etc. De menționat că toate aceste acțiuni contribuie esențial la ameliorarea stării mediului înconjurător în Republica Moldova dacă este să luăm în calcul următorii indicatori descriși în textul strategiei: ▪ În circa 30% din localitățile țării (conform datelor BNS) încă lipsesc sisteme centralizate de aprovizionare cu apă. ▪ În peste 50% din localități, în care există sisteme centralizate, calitatea apei furnizate în sistem nu corespunde cerințelor normative în vigoare. ▪ În peste 90% din localități lipsesc sisteme publice de canalizare, iar în peste 96% - lipsesc sisteme de epurare a apelor uzate.
	La pag. 7, la lit b),c),d) și lit e) . după cuvintele „Hotărârea Guvernului” se va adăuga sintagma „nr.”.	Se acceptă.
	La capitolul II. „Analiza Situației”, Secțiunea a 2-a. „Întârzieri de dezvoltare la nivel local” (pagina 18), se propun următoarele modificări:	Se acceptă.

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ după textul „pentru implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova” se va adăuga textul „și a Programului național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027”, ✓ textul „a inițiat implementarea primei etape de implementare a prevederilor Strategiei” se va substitui cu textul „a inițiat realizarea primei etape de implementare a prevederilor Programului național pentru gestionarea deșeurilor pe anii 2023-2027”; ✓ cuvintele „proiectului „Gestionarea deșeurilor în Republica Moldova”” se vor substitui cu cuvintele „proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova”; ✓ cuvintele „zona/zone” se vor substitui cu cuvintele „regiunea/regiuni de management a deșeurilor (RMD)”; ✓ textul: „(i) Zona 1: raioanele Cahul, Cantemir și UTA Găgăuzia” se va substitui cu textul „(i) RMD nr. 1: raioanele Cahul, Cantemir, Taraclia, precum și autoritățile administrației publice locale ale UTA Găgăuzia (Vulcănești, Ceadîr-Lunga și Comrat)”. 	
	<p>La procedura de elaborare, avizare și promovare a programului</p> <p>Menționăm faptul că în procedura de elaborare și promovare a proiectului programului nu au fost respectate mai multe etape importante. Conform prevederilor Regulamentului cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea, și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, una din etapele elaborării documentului de politici este „<i>elaborarea Conceptului documentului de politici publice</i>”, care se coordonează cu Cancelaria de Stat, se revizuieste conform recomandărilor acesteia și se publică pe pagina web oficială a autorității, cu respectarea cerințelor de asigurare a transparenței în procesul decizional”.</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Conceptul documentului de politici a fost examinat de către Cancelaria de Stat și transmis prin scrisoare nr. 21-113-12496 din 23.12.2023 în adresa Ministerului Finanțelor, Ministerului Mediului, Ministerului Economiei și Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>Mai mult, conform art. 1 alin. (2) din Legea nr. 11/2027 privind evaluarea strategică de mediu, documentele de politici și de planificare elaborate la nivel național și local, care pot avea efecte semnificative asupra mediului și sănătății populației în Republica Moldova sau în afara hotarelor ei fac obiectul <i>evaluării strategice de mediu</i>. Iar art. 3¹ din aceeași lege stabilește că „evaluarea prealabilă și evaluarea strategică de mediu asupra documentelor de politici și de planificare se efectuează la etapa inițială a elaborării unui <i>Concept</i> al documentului de politici și planificare sau al unei modificări a acestuia, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.386/2020”.</p> <p>Prin urmare, Ministerul Mediului comunică că nu a primit Conceptul Programului național de dezvoltare locală „ Satul European” pentru anii 2024-2028 spre evaluare strategică prealabilă și nici Raportul privind evaluarea strategică de mediu asupra Programului în cauză spre realizarea procedurii de evaluare strategică de mediu, astfel cum stabilește Legea nr. 11/2017.</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Așa cum am menționat mai sus, Conceptul documentului de politici a fost examinat de către Cancelaria de Stat și transmis prin scrisoare nr. 21-113-12496 din 23.12.2023 în adresa Ministerului Finanțelor, Ministerului Mediului, Ministerului Economiei și Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.</p> <p>Cît privește necesitatea trsnmiterii spre examinare a Raportului privind evaluarea strategică de mediu menționăm următoarele:</p> <p>a. în rezultatul aprobării conceptului și transmiterii acestuia de către Cancelaria de Stat în adresa instituțiilor interesate, autorul nu a recepționat vre-un demers sau opinie privitor la necesitatea supunerii proiectului de document evaluării strategice de mediu.</p> <p>b. Prezentul Program nu reprezintă un document de politici sectoriale, care stabilește modul de intervenție sau dezvoltarea unor programe și proiecte identificate în Anexa 1 și 2 a Legii nr. 86/2014. Programul identifică drept obiectiv acordarea suportului pentru APL în creșterea capacităților de echipare a localităților cu infrastructura necesară pentru creșterea nivelului de trai. Documentul nu creează noi reguli de dezvoltare a infrastructurii, dar determină doar mecanismul de finanțare a proiectelor și programelor investiționale, iar în cazul acceptării acestora, se aplică prevederile <i>HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală</i>, care includ direct obligativitatea implementării proiectelor doar în contextul respectării prevederilor legislației în domeniul mediului a Republicii Moldova. Astfel, luând în considerație că documentul elaborat se încadrează mai mult în rîndul documentelor de politici care asigura o planificare bugetară și o consolidare a eforturilor APL și APC în asigurarea dezvoltării localităților, putem menționa că nu este imperioasă supunerea documentului evaluării strategice de mediu, având ca teme prevederile art. 3, alinetul (4), lit. b) al Legii nr. 11/2017.</p>
Ministerul Educației 07-09/1334 din 26.02.2024	Fără propuneri și obiecții.	-

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
Ministerul Energiei (10-620 din 04.03.2024)	<p>La Capitolul Introducere</p> <p>La pag. 6, propunem revizuirea textului: „<i>faptul că Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală reprezintă unica sursă de finanțare pentru mai multe documente de politici legate de sectoare precum ar fi educație, energie și resurse regenerabile</i>”, întrucât există și alte fonduri pentru sectorul energetic (<i>a se vedea Fondul de eficiență energetică în sectorul rezidențial, aprobat prin HG nr. 1064/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Instituției Publice Centrul Național pentru Energie Durabilă</i>).</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Menționăm că entitățile eligibile pentru aplicare în conform prezentului Program sunt APL și pot fi finanțate, ori în cazul Fondului de eficiență energetică în sectorul rezidențial vor fi eligibile nu APL dar asociațiile de proprietari, iar faptul că acest Fond este menționat în actul normativ care reglementează forma de organizare și funcționare a CNED nu neapărat reprezintă și existența acestuia. Din informațiile deținute, proiectul actului normativ care reglementează existența și funcționalitatea Fondului de eficiență energetică în sectorul rezidențial este în proces de definitivare și urmează a fi promovat curând de către Ministerul Energiei. Prin urmare, considerăm că acțiunile de implementare a proiectelor atât pentru APL cât și pentru sectorul rezidențial vor contribui în comun și prin sinergie la atingerea obiectivelor setate la nivel național în domeniul eficienței energetice și energiei regenerabile și vor asigura o mai mare independență energetică a Republicii Moldova.</p>
	<p>La Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 7</p> <p>„Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern”, recomandăm modificarea conținutului țintei 7.2, după cum urmează „<i>Până în 2030, asigurarea unei ponderi a energiei din surse regenerabile de 30% în consumul final brut de energie electrică</i>”, dat fiind faptul că, la data de 15 decembrie 2022, Consiliul Ministerial al Comunității Energetice a aprobat pentru părțile contractante, inclusiv Republica Moldova, țintele în domeniu decarbonizării către anul 2030. Respectiv, Republica Moldova s-a angajat să atingă o pondere de cel puțin 27% a consumului de energie din surse regenerabile în consumul final brut de energie.</p> <p>Este de menționat faptul că, Ministerul Energiei s-a angajat să crească până în anul 2030 ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile la minim 30% din consumul de energie electrică. Țintele menționate sunt stabilite în proiectul Planului Național Integrat pentru Energie și Climă, care urmează a fi aprobat până la 30 iunie 2024. În același sens, conform Raportului de progres privind implementarea Agendei 2030 Pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova, întocmit în 2023, obiectivul de a atinge o pondere de 15% a fost depășit în mod consecvent. Ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final brut de energie a fluctuat de la 21,3% în 2010 la 22,3% în 2022, cu un vârf de 27,8% în 2018. Strategia Națională prevede instalarea de capacități noi de generare a energiei electrice din surse regenerabile și stocarea energiei din aceste surse. Republica Moldova a propus să crească ponderea energiei din surse regenerabile</p>	<p>Se acceptă.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>în consumul final brut de la 23,8% în 2019 la 27% în 2030. Acest angajament se aliniază cu Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 7, care încurajează dezvoltarea de tehnologii de energie curată, inclusiv energie regenerabilă.</p> <p>Suplimentar, se propune pe tot parcursul textului de substituit cuvintele „iluminat stradal” la orice formă gramaticală cu cuvintele „iluminat public” la forma gramaticală corespunzătoare, având în vedere terminologia utilizată în Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică.</p>	
	<p>La capitolul III. Obiective generale și specifice</p>	
	<p>Pentru realizarea obiectivului specific 2 care se referă la îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale, se propune includerea la domeniile de intervenție care urmează a fi sprijinite prin programul „Satul European” a acțiunii ce se referă la reconstrucția rețelelor electrice a clădirilor publice, în vederea aducerii în corespunderea stării tehnice a acestora cu normele tehnice în vigoare și reducerea pericolului exploatării neconforme a acestora. Propunerea respectivă este argumentată prin faptul că, în rezultatul multiplelor adresări Congresului Autorităților Locale din Moldova, aceștia au indicat despre faptul că urmare a procesului de verificare a corespunderii instalațiilor electrice, din gestiunea Autorităților Publice Locale, de către organul supravegherii energetice de stat, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică au fost eliberate mai multe prescripții privind înlăturarea neajunsurilor depistate la instalațiile electrice din dotare și care deseori prezintă pericol în exploatare, acestea de cele mai multe ori necesitând alocarea mijloacelor financiare pentru intervenție.</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Ținem să menționăm că toate cele 5 acțiuni identificate pentru realizarea Obiectivului specific 2, nu exclud posibilitatea reparației rețelelor electrice a clădirilor publice, dimpotrivă la reabilitarea clădirilor, înainte de inițierea lucrărilor se solicită de la beneficiari elaborarea unei expertize tehnice a clădirilor, iar din experiența implementării proiectelor selectate în primul apel paractic toate proiectele selectate pentru construcția/reconstrucția clădirilor publice, indiferent din ce domeniu fac parte (administrativ, educațional sau social) includ și lucrări de reabilitare a rețelelor electrice.</p> <p>Reiterăm că acest tip de lucrări sunt eligibile pentru finanțare din surslee FNDRL.</p>
	<p>La capitolul IX. Planul de Acțiuni</p>	

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului																								
	<p>Planul de Acțiuni pentru realizarea proiectului, la obiectivul specific 1. „Creșterea accesului cetățenilor la infrastructura tehnico-edilitare locale” propunem completarea cu o acțiune specifică ce se referă la:</p> <table border="1" data-bbox="456 300 1328 550"> <thead> <tr> <th rowspan="2">#</th> <th rowspan="2">Acțiuni</th> <th rowspan="2">Termeni de implementare</th> <th rowspan="2">Costuri estimative, mln MDL</th> <th colspan="4">Surse de finanțare, mln MDL</th> <th rowspan="2">Responsabili</th> <th rowspan="2">Indicatori de monitorizare</th> </tr> <tr> <th>FNDRL</th> <th>APL beneficiare</th> <th>Parteneri de dezvoltare</th> <th>Alte surse</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.11</td> <td>Elaborarea și aprobarea Normele de amenajare a rețelelor de iluminat public</td> <td>Trim. II, 2024</td> <td>N/A</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>Limita Bugetului ANRE</td> <td>ANRE în cooperare cu Ministerul Energiei</td> <td>Hotărâre ANRE aprobată</td> </tr> </tbody> </table> <p>Având în vedere obiectivele menționate în Program precum și acțiunile necesare ar fi întreprinse privind dezvoltarea și extinderea până în anul 2024 a 100 de sisteme de iluminat public, este necesar ca acestea să fie realizate respectând cerințele privind amenajarea rețelelor de iluminat public pentru a asigura localitățile cu iluminat public de calitate, și care au un grad înalt de securitate la etapa de montate și exploatare.</p>	#	Acțiuni	Termeni de implementare	Costuri estimative, mln MDL	Surse de finanțare, mln MDL				Responsabili	Indicatori de monitorizare	FNDRL	APL beneficiare	Parteneri de dezvoltare	Alte surse	1.11	Elaborarea și aprobarea Normele de amenajare a rețelelor de iluminat public	Trim. II, 2024	N/A	-	-	-	Limita Bugetului ANRE	ANRE în cooperare cu Ministerul Energiei	Hotărâre ANRE aprobată	<p>Nu se acceptă. Conform prevederilor Legii nr. 27/2022 privind Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală, la art. 3, alin. (1) este menționat că din contul FNDRL pot fi finanțate doar proiectele incluse în Documentul Unic de Program. Totodată, în prezentul Program în baza avizului Ministerului Finanțelor au fost introduse un șir de modificări, astfel încât elaborarea de acte normative sau de reglementare urmează a fi realizate din bugetul instituțiilor cu competențe în domeniile vizate și nicidecum din contul FNDRL.</p>
#	Acțiuni					Termeni de implementare	Costuri estimative, mln MDL	Surse de finanțare, mln MDL				Responsabili	Indicatori de monitorizare													
		FNDRL	APL beneficiare	Parteneri de dezvoltare	Alte surse																					
1.11	Elaborarea și aprobarea Normele de amenajare a rețelelor de iluminat public	Trim. II, 2024	N/A	-	-	-	Limita Bugetului ANRE	ANRE în cooperare cu Ministerul Energiei	Hotărâre ANRE aprobată																	
	<p>Pentru realizarea obiectivului specific 2 din același capitol care se referă la Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale, pct. 2.2 „Sprijinirea APL în instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind resursele regenerabile”, la rubrica „Responsabili”, propunem de a completa și cu Centrul Național pentru Energie Durabilă, în conformitate cu pct. 7 coraborat cu pct. 8 din Statutul Instituției Publice Centrul Național pentru Energie Durabilă, aprobat prin Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 1060/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Instituției Publice Centrul Național pentru Energie Durabilă: „Centrul este instituția publică de suport care are misiunea de a coordona și de a organiza activitățile orientate spre asigurarea implementării politicii de stat în domeniile de activitate atribuite, inclusiv prin atragerea și gestionarea resurselor financiare pentru finanțarea și promovarea proiectelor și programelor în domeniile: eficiență energetică, valorificarea surselor de energie regenerabilă, asistența financiară pentru implementarea proiectelor/programelor, într-un mod durabil din punctul de vedere al mediului, al schimbărilor climatice, și care să contribuie la creșterea gradului de securitate energetică a țării.”</p>	<p>Se acceptă.</p>																								
	<p>Adițional, având în vedere prevederile Hotărârii Guvernului nr. 102/2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, propunem dezvoltarea rețelelor de gaze naturale în scopul eficientizării sistemului energetic și de dezvoltare a mediului rural, prin: 1) Identificarea nevoilor comunității și extinderea rețelelor de gaze naturale. Aceasta include analiza cererii actuale de</p>	<p>Nu se acceptă. Menționăm că până în prezent, necesitatea includerii acestui domeniu nu a fost menționată în dialogul cu autoritățile publice locale. Considerăm că pentru a include un nou domeniu pentru finanțare din</p>																								

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>energie, identificarea locațiilor prioritare pentru extinderea rețelelor, evaluarea fezabilității financiare a proiectului, precum și constatarea stării de integritate a rețelei naționale de gaze naturale. Mai mult ca atât, gestionarea rețelelor de gaze naturale are drept scop dezvoltarea sustenabilă și asigurarea unui nivel de securitate sporit al aprovizionării cu gaze naturale a consumatorilor finali din Republica Moldova. Având în vedere că în prezent în Republica Moldova, predomină mediul rural cu o pondere de 57%, iar accesul la rețeaua de gaze naturale reprezintă 39,6% din gospodării, astfel extinderea rețelelor va contribui la îmbunătățirea confortului locuitorilor, creșterea eficienței energetice în zonă și promovarea mediului rural. 2) Modernizarea echipamentelor și investiții în infrastructura existentă a rețelei de gaze naturale. Procesul de modernizare, investiții și rețehnologizare este reglementat de politici europene care susțin necesitatea accelerării reformelor în sectoarele energiei, în atingerea obiectivului de decarbonizare și se referă la următoarele: a) Înlocuirea conductelor vechi. Conductele de gaze naturale vechi sau deteriorate pot fi înlocuite cu materiale noi și mai rezistente, cum ar fi conducte din oțel cu îmbinări sudate sau din polietilenă de înaltă densitate (HDPE). Acest lucru poate reduce riscul de scurgeri și poate prelungi durata de viață a rețelei. b) Implementarea tehnologiilor inteligente. Utilizarea tehnologiilor inteligente, cum ar fi senzorii IoT (Internet of Things), sisteme de monitorizare avansate, echipamente de măsurare și contorizare la distanță, ceea ce va îmbunătăți gestionarea și operațiunea rețelei de gaze naturale. Modernizarea tehnologiilor ar putea contribui la detectarea operativă a scurgerilor de gaze și la optimizarea fluxului de gaz. c) Integrarea gazelor regenerabile. Infrastructura de gaze naturale poate fi adaptată pentru a permite integrarea gazelor regenerabile, cum ar fi biogazul, hidrogenul verde sau în mixul de gaze în rețea. Acest lucru contribuie la reducerea emisiilor de carbon, la tranziția către un sistem energetic sustenabil, performant și fiabil. 3) Investiții și surse de finanțare. Pentru a evita utilizarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale cu durata de viață expirată ceea ce are impact negativ asupra indicatorilor de calitate a serviciilor de transport și de distribuție a gazelor naturale, precum și prezintă riscuri pentru siguranța alimentării cu gaze naturale a consumatorilor finali, drept surse de finanțare pentru dezvoltarea rețelelor se pot propune Parteneriate public-private ceea ce presupune colaborarea între autoritățile locale, companiile de distribuție a gazelor naturale și alte părți interesate pentru dezvoltarea rețelelor de gaze naturale în mediul rural.</p> <p>4) Recomandăm ca proiectele de dezvoltare locală inițiate pentru implementare cu finanțare din alte fonduri, la propunerea ministerelor, să fie finanțate și/sau cofinanțate din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală conform discuțiilor și a acordului stabilit între Ministerul Energiei și Ministerul</p>	<p>contul FNDRL și este necesară realizarea unei analize detaliate a domeniului, competențelor instituționale și necesității de intervenție. Astfel, această propunere poate fi examinată, însă, luând în considerație că în cadrul procedurilor de finanțare a proiectelor din contul FNDRL sunt eligibile doar autoritățile publice locale de nivelul întâi, este necesară clarificarea prevederilor Legii nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă, unde la art. 4, alin. (1), pct. i) este menționat că unul din domeniile proprii ale APL este: „i) dezvoltarea și gestionarea rețelelor urbane de distribuție a gazelor și energiei termice”. Prin urmare, este importantă clarificarea cuvântului „urbane”, astfel încât să fie asigurată posibilitatea ca costurile investiționale să fie posibil de a fi transmise la balanța APL. În cazul în care cuvântul „urban” prevede că APL de nivelul întâi au competențe de dezvoltare a infrastructurii de gazificare doar în localitățile urbane, atunci aceste activități ar fi discriminatorii în raport cu APL de nivelul I.</p> <p>Nu se acceptă. Prezentul program doar identifică situația actuală și necesitățile de intervenție, însă nu include detalii specifice pe diverse categorii de proiecte, în curs de implementare/nefinalizate și cauzele acestora.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Recomandarea vine în contextul în care la momentul actual, în cadrul Programului național „Satul european” există măsuri de eficiență energetică, astfel încât cei care aplică la program, pot propune proiecte și solicita finanțare din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală. Totodată, anterior au fost inițiate mai multe proiecte de eficiență energetică, care din varii motive nu au fost finalizate din contul fondurilor alocate inițial sau în procesul realizării acestora, nu au fost identificate surse financiare suplimentare necesare pentru finalizarea acestora. Este important de menționat că, proiectele în cauză vor avea un impact semnificativ pentru comunitățile locale. Astfel, în scopul valorificării eficiente a resurselor financiare ale bugetului public național, precum și întru realizarea cu succes și finalizarea proiectelor aflate în derulare, pentru care deja au fost alocați bani publici, considerăm necesară acceptarea soluției propuse.</p>	<p>Eligibilitatea finanțării unor asemenea proiecte este stabilită în prezentul Program, dar și în prevederile HG nr. 152/2022. Prin urmare, considerăm că propunerea înaintată nu ține direct de prevederile prezentului program și urmează a fi discutată în cadrul unui dialog comun atunci când vor fi revizuite prevederile HG nr. 152/2025 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală.</p>
<p>Ministerul Muncii și Protecției Sociale (02/1059 din 26.02.2024)</p>	<p>Comentarii de ordin general</p> <p>La definitivarea proiectului se va ține cont de necesitatea asigurării respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu ceilalți cetățeni, în toate domeniile vieții sociale, precum și de modificările operate în modul de organizare/finanțare a serviciilor sociale, în contextul implementării Reformei sistemului de asistență socială „RESTART”.</p> <p>În acest sens, se menționează că, urmare a ratificării, în anul 2010, a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, a fost aprobată Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, care prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alți cetățeni, la: educație, protecție socială, asistență medicală, reabilitare, muncă, viață publică, mediu fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg. Totodată, Capitolul III. Accesibilitatea al Legii prenotate stabilește prevederi generale privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic prin adaptarea infrastructurii, inclusiv proiectarea și construcția obiectelor de infrastructură socială, amenajarea spațiilor de locuit, accesul la obiective culturale, turistice și sportive. Astfel, se menționează că, la măsurile ce țin de incluziunea persoanelor cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă se va ține cont de reglementarea normelor propuse de principiul facilitării accesibilității măsurilor stabilite și a impactului acestor măsuri pentru toate persoanele cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, nu doar vizual, dar și practicabil. Subsidiar, potrivit prevederilor art. 18 din Legea menționată nu se admite proiectarea și construcția centrelor populate, formarea cartierelor de locuit, elaborarea soluțiilor de proiect, construcția și reconstrucția clădirilor, instalațiilor, complexelor și comunicațiilor, de asemenea</p>	<p>Se acceptă.</p> <p>Menționăm că prezentul document nu definește criterii și norme de construcție a infrastructurii ci doar stabilește un mecanism de intervenții la nivel local prin crearea oportunităților de aplicare a proiectelor investiționale în toate domeniile prioritare la nivel local.</p> <p>Însă, pentru a accentua importanța respectării normelor de construcție a infrastructurii cu asigurarea accesului pentru persoanele cu dizabilități, la sfârșitul descrierii Obiectivului specific 2, a fost completat cu un text care impune necesitatea respectării legislației menționate.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>producerea sau achiziția mijloacelor de transport public urban, a mijloacelor de informare și de comunicații electronice fără amenajarea acestor obiective și mijloace în așa mod încât persoanele cu dizabilități să aibă acces la ele și să le poată utiliza. De asemenea, obiectele de menire socială trebuie să fie amenajate într-un mod, care ar facilita accesul persoanelor cu dizabilități și a persoanelor cu mobilitate redusă, fiind dotate cu căi de acces și instalate cu respectarea actelor normative în vigoare vizând domeniul dat. Subsidiar, se menționează că, prin prisma priorităților Guvernului privind reforma administrativ-teritorială, MMPS a inițiat procese complexe cu referire la reforma domeniului asistenței sociale, care, începând cu 1 ianuarie 2024, au impus schimbări radicale în modul de planificare și organizare ale serviciilor sociale, de subordonare și coordonare metodologică, care vor asigura servicii mai accesibile și calitative pentru beneficiari.</p> <p>Astfel, în conformitate cu prevederile Strategiei de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.126/2023, în urma unui larg proces transparent și participativ, a fost adoptată Legea nr. 256/2023 pentru modificarea unor acte normative (reforma sistemului de asistență socială „RESTART”), competențele din domeniul asistenței sociale îndeplinite anterior de către APL-uri de nivelul al doilea (până la intrarea în vigoare a legii respective), cu excepția municipiului Chișinău și UTA Găgăuzia, sunt îndeplinite, de la 1 ianuarie 2024, de către Agențiile teritoriale de asistență socială.</p> <p>În acest sens, dacă în celelalte unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea au fost create Agenții teritoriale de asistență socială (10 agenții în total, HG nr. 957/2023), care acoperă fiecare câte 3-4 raioane, în mun. Chișinău și UTA Găgăuzia funcțiile/competențele din domeniul asistenței sociale au rămas în continuare la nivelul autorităților administrației publice locale respective.</p>	
	<p>La proiectul Programului Național de Dezvoltare Locală „Satul European” 2024- 2028</p> <p>La Capitolul. II. Analiza Situației, Secțiunea 2: Întârzieri la nivel local, pag. 19, este specificat faptul că, <i>„O altă problemă majoră constă în dificultatea autorităților publice locale de a accesa resursele financiare necesare pentru dezvoltarea infrastructurii sociale. Practic, niciunul dintre fondurile naționale existente nu reușește să acopere cerințele în ceea ce privește dezvoltarea infrastructurii educaționale (resursele alocate din bugetul statului fiind concentrate mai mult pe întreținere decât pe dezvoltare), infrastructurii culturale, sportive și de agrement”</i>. Se consideră oportun specificarea necesității la nivel local din domeniul infrastructurii serviciilor sociale, respectiv, completarea cu textul: „MMPS, la moment, implementează Reforma sistemului de asistență socială „RESTART”, care are drept scop îmbunătățirea sistemului de asistență socială pentru un acces mai echitabil și o mai bună calitate a serviciilor sociale. În</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Scopul prezentului document este de a descrie modalitatea de asigurare a suportului pentru APL în dezvoltarea și echiparea localităților cu infrastructură necesară pentru a crește nivelul de trai al populației. Documentul nu pune accent pe un anumit domeniu al economiei naționale, dar identifică priorități de dezvoltare la nivel local și prin urmare completarea documentului cu descrierea rolului și activităților realizate de agențiile teritoriale de asistență socială nu va schimba esența documentului ci doar va crea premise de a iniția procedura de completare a documentului cu funcționalitățile și atribuțiile tuturor aspectelor instituționale egilabile pentru finanțare conform celor 3 obiective specifice.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>acest sens, este modificată finanțarea asistenței sociale, astfel încât MMPS, prin intermediul Agențiilor teritoriale de asistență socială, asigură dezvoltarea și funcționalitatea serviciilor sociale”.</p> <p>La Capitolul III. Obiective generale și specifice, Obiectivului specific 2. Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale, măsura Sprijinirea construcției, reconstrucției și renovării edificiilor destinate serviciilor sociale, care sunt esențiale pentru categoriile social-vulnerabile din comunitate, pag. 29-30, inclusiv ținând cont de cele expuse în comentarii de ordin general:</p> <p>1) se propune ajustarea ariei de intervenție nr. 2 Construcția, reconstrucția și renovarea clădirilor destinate centrelor pentru persoanele în etate (aziluri de bătrâni), sintagma „aziluri de bătrâni” urmând a fi substituită cu „centre de zi și centre de plasament pentru persoanele vârstnice”, din considerentul implementării conceptului „Universitatea pentru vârsta a 3-a” la nivel național, conform Programului privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului 434/2023.</p> <p>2) se propune completarea cu 2 arii de intervenție adiționale, după cum urmează:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Amenajarea obiectelor de menire socială într-un mod accesibil pentru persoanele cu dizabilități: dotate cu căi de acces și instalate cu respectarea actelor normative în vigoare vizând domeniul respectiv; - Construcția, renovarea și reconstrucția clădirilor instituțiilor care prestează servicii sociale care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate și dotarea acestora cu echipament, utilaje și mobilier. - la prioritățile transversale, pag. 31, prioritatea Incluziunea Socială - „În mod special vor fi abordate necesitățile și interesele grupurilor de populație cu venituri mici, populației în vârstă înaintată, tinerilor și persoanelor cu dizabilități” se propune a fi redactată, după cum urmează: „Se va ține cont de necesitățile specifice ale locuitorilor din grupurile vulnerabile, pentru a evita efectele nedorite de marginalizare socială. În mod special, vor fi abordate necesitățile și interesele următoarelor categorii vulnerabile de populație: persoane/familii cu venituri mici; copii în situație de risc și copiii rămași fără ocrotire părintească; persoane vârstnice; tineri în dificultate; persoane cu dizabilități; victime ale violenței în familie; persoane fără adăpost; persoane cu probleme de sănătate mintală; familii în dificultate. Abordările de dezvoltare trebuie să țină cont inclusiv de necesitățile specifice ale cartierelor urbane defavorizate și marginalizate.” <p>În contextul celor propuse supra, La Capitolul VII. Autorități responsabile, pag. 38, pe lângă APL se solicită indicarea inclusiv a serviciilor sociale gestionate de ATAS-uri.</p>	<p>Se acceptă parțial.</p> <p>Au fost incluse modificări legate de centrele de zi și centrele de plasament pentru persoane vârstnice.</p> <p>A fost completată noua propunere privind construcția clădirilor care prestează servicii sociale care au drept scop prevenirea și limitarea unor situații de dificultate.</p> <p>Nu se acceptă propunerea privind includerea unor intervenții legate de amenajare a unor obiecte de menire socială întru cât aceste proiecte se încadrează în termenul „reconstruire”, aceste tipuri de proiecte fiind din start eligibile.</p> <p>Nu se acceptă includerea agențiilor teritoriale întru cât nu este clar rolul acestora în procesul de selectare, aprobare și implementare a proiectelor investiționale. Mai mult decât atât, evaluarea proiectelor depuse în cadrul apelurilor de propuneri de proiecte se desfășoară de către un Grup de lucru format prin Ordinul Ministrului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, în componența căruia intră și un reprezentant al Ministerului Muncii și Protecției Sociale.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>La Capitolul VIII. Monitorizare și evaluare, Tabel 8. Matricea indicatorilor de Monitorizare, Obiectiv specific: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale, Indicatori de impact: Rata de acces a populației din grupuri vulnerabile la servicii specializate de calitate (bătrâni singuratici, mame aflate în dificultate, persoane cu necesități speciale) se propune modificarea Indicatorului în următoarea redacție „Rata de acces a populației din grupuri vulnerabile la servicii specializate de calitate (persoane/familii cu venituri mici; copii în situație de risc și copiii rămași fără ocrotire părintească; persoane vârstnice; tineri în dificultate; persoane cu dizabilități; victime ale violenței în familie, persoane fără adăpost; persoane cu probleme de sănătate mintală; familii în dificultate)”. Subsidiar, se propune completarea acestei rubrici cu următorul indicator de rezultat/produs: „Numărul serviciilor sociale care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate”.</p>	Se acceptă.
	<p>La proiectul Planul de acțiuni</p> <p>La Obiectivul specific 2: Îmbunătățirea calității infrastructurii sociale locale:</p> <p>1) pentru claritate și asigurare a implementării acțiunii 2.3. „Sprijinirea APL în construcția/reconstrucția edificiilor sportive și destinate grupurilor vulnerabile”, se propune dezagregarea acesteia în 2 sub-acțiuni separate, în următoarea redacție:</p> <p>2.3.2. Sprijinirea APL și a prestatorilor de servicii sociale gestionate de ATAS-uri în construcția/reconstrucția edificiilor destinate grupurilor vulnerabile.”</p> <p>„2.3.1. Sprijinirea APL în construcția/reconstrucția edificiilor sportive;</p> <p>În coloana responsabil de sub-acțiunea 2.3.2), se propune expunerea autorităților respective în următoarea redacție: „MIDR, în cooperare cu ONDRL, APL, MMPS (ATAS)”. Această subacțiune va asigura accesul echitabil și uniform, precum și eligibilitatea prestatorilor de servicii sociale gestionate de ATAS-uri, la proiecte finanțate din Programul Național de dezvoltare locală „Satul European”, urmare a reformei RESTART/preluarea competențelor în prestare a serviciilor sociale de la Consiliile raionale.</p> <p>2) completare cu 2 acțiuni noi, în contextul ariilor de intervenție propuse adițional la Obiectivul specific dat în textul Programului, în următoarea redacție:</p> <p>„2.4) Asigurarea accesibilității la infrastructură pentru persoanele cu mobilitate redusă, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități.</p>	<p>Se acceptă parțial.</p> <p>1) Acțiunea 2.3 a fost divizată în 2 acțiuni separate, însă nu a fost inclus și ATAS, întrucât ATAS-rusile nu sunt eligibile pentru finanțare din contul FNDRL, iar competențele APL pot depăși sau fi diferite față de competențele APL și nu am dori să limităm intervențiilor doar în dependență de serviciile ce se află în competența ATAS.</p> <p>2) Prezentul Program include intervenții de asigurarea a accesului populației la infrastructură și nu are drept scop finanțarea separată a unor acțiuni de echipare cu utilaj sau echipamente a unor clădiri. Totodată, procurarea echipamentelor și utilajului specializat este eligibil în cazul în care APL vor depune proiecte de construcție sau reconstrucție a clădirilor, iar echipamentele și utilajele vor face parte în cadrul acelor proiecte complexe.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>2.5) Dotarea infrastructurii cu echipamentul și utilajul necesar pentru asigurarea accesibilității persoanelor cu mobilitate redusă, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități.”</p> <p>În coloana responsabili de acțiunile respective se propune următoarea redacție: „MIDR, în cooperare cu ONDRL și APL”. Aceste acțiuni sunt propuse în vederea asigurării accesibilității la infrastructură a persoanelor cu mobilitate redusă, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități, din Programul Național de dezvoltare locală „Satul European”, în conformitate cu standardele internaționale și prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.</p> <p>La Obiectivul specific 3: Consolidarea capacității autorităților publice locale în implementarea proiectelor, accesarea și atragerea investițiilor:</p> <p>1) În denumirea acțiunilor 3.2. și 3.3. după sintagma „APL” se va completa cu sintagma „prestatorilor de servicii sociale gestionate de ATAS”, în contextul implementării reformei RESTART.</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Nu este clar care este rolul ATAS în dezvoltarea capacităților de atragere a investițiilor și implementare a proiectelor pentru APL.</p>
<p>Ministerul Culturii (05-09/536 din 23.02.2024)</p>	<p>Fără propuneri și obiecții.</p>	<p>-</p>
<p>Congresul Autorităților Locale din Moldova (93 din 13.03.2024)</p>	<p>Plafonarea finanțării în dependență de numărul de populație, în opinia noastră, reprezintă o abordare greșită/negativistă, un semnal de îngrijorare dat societății și APL, care va afecta imaginea Guvernului. Deoarece, va fi interpretat ca o abordare discriminatorie și contrară declarațiilor/intențiilor oficiale, dar și experienței pozitive din cadrul Programului Satul European 1, de a oferi posibilități și oportunități reale de dezvoltare locală/regională. Chiar dacă scopul direct și indirect urmărit este de a crește capacitatea administrativă prin stimularea amalgamării UAT-urilor, credem că în formularea actuală impactul va fi negativ și este necesară o altă abordare, pozitivă și stimulatorie. Prin care pe de o parte, colectivitățile locale cu un număr mai mic de populație NU sunt discriminate și limitate în accesul lor la fonduri. Dar din contra, sunt susținute și încurajate să-și dezvolte capacitățile, să aplice la finanțările disponibile și să-și dezvolte localitățile, de rând cu celelalte UAT-uri. Pe de altă parte, în cazul promovării și încurajării politicilor de amalgamare, urmează a fi identificate/prevăzute resurse/programe/stimulente distincte care să nu genereze impresia de impunere, nedreptate și discriminare. Prin urmare, propunem schimbarea de abordare prin excluderea oricăror plafoane și asigurarea egalității în drepturi și șanse pentru toate APLurile, indiferent de mărime și ținând cont de numărul populației; având în vedere că datele statistice cu care operează în prezent instituțiile statului, inclusiv cele prezentate de Biroul Național de Statistică, sunt foarte contradictorii și diferă mult de situația reală.</p>	<p>Se ia act.</p> <p>Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente.</p> <p>Aceste aspecte sunt reglementate conform <i>punctul 12, sbpct. 6) din Anexa nr. 1 la HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală și țin de competența Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.</i></p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	Se propune excluderea plafonului maxim pe măsură pentru beneficiar, în caz de garantare a contribuției din sursele proprii ale beneficiarului	<p>Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente.</p> <p>Aceste aspecte sunt reglementate conform <i>punctul 12, sbpct. 6) din Anexa nr. 1 la HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală și țin de competența Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.</i></p>
	Se propune scoaterea restricției pentru contribuția la finanțarea proiectelor externe, inclusiv pentru măsuri de situații excepționale, procurarea de utilaj și echipamente, procurarea mijloacelor de transport și tehnică specială, constituirea de posturi de pompieri locale etc. În condițiile în care Republica Moldova în legătură cu statutul de țară candidat, este în așteptarea unor fonduri importante pentru dezvoltare și necesității asigurării unor contribuții la proiecte, o astfel de abordare, ar asigura și stimula aplicarea APL la diverse fonduri și accesarea unor finanțări solide pentru dezvoltarea locală. În prezent, problema contribuțiilor/cofinanțării și limitarea compensării lor doar pentru anumite domenii, poate constitui o barieră importantă în accesarea fondurilor și la care nu există soluții sistematice și efective.	<p>Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente.</p> <p>Totodată, menționăm că, dezvoltarea serviciilor urmează a fi realizată în cadrul unor procese ample de dezvoltare a serviciilor și implementarea unor proiecte complexe în limita unui cadru fezabil de intervenții, astfel încât să se asigure eficiența utilizării resurselor financiare și promovarea inițiativelor de dezvoltare a serviciilor regionalizate astfel încât și costurile de întreținere și operare să fie argumentate. Procurarea necondiționată a tehnicii în regim separat și neargumentat prin intervenții sporadice și necoordonate între autoritățile publice centrale și autoritățile publice locale, nu este considerată a fi eficientă.</p>
	Includerea proiectelor de asigurare a cofinanțării pentru proiectele externe ce țin de reabilitarea infrastructurii rutiere. Din partea autorităților administrației publice locale există solicitarea de păstrare a componentei (Programului Național) „Cofinanțarea proiectelor implementate din surse externe”, cu precizarea următorului aspect: în cazul în care anterior a existat cofinanțare din partea comunităților locale în aceste proiecte, această cofinanțare să fie luată în considerație în Programul „Satul European”.	<p>Nu se acceptă. Includerea spre finanțare a infrastructurii rutiere ar asigura o deviere de la principiile reformelor lansate și a angajamentelor Guvernului de a nu dubla domeniile de finanțare eligibile. Mai mult decât atât, anual din contul Fondului Rutier fiecare autoritate publică locală de nivelul 1 primește transferuri calculate în dependență de suprafața drumurilor și numărul populației, resurse financiare ce pot fi orientate spre asigurarea plăților contribuțiilor asumate în cadrul proiectelor finanțate din surse externe.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	Se propune revizuirea denumirii Programului „Satul European”, ținând cont de faptul că sunt eligibile toate satele/comunele, orașele și municipiile.	Nu se acceptă. Această denumire este generică și corespunde principiilor și obiectivelor de dezvoltare setate în Planul de activitate a Guvernului.
	Totodată, considerăm că se justifică introducerea unui mecanism în proiect, prin care ar fi posibilă anunțarea colectării de fonduri de cofinanțare din partea diasporei în calitate de cofinanțare din partea comunităților locale (perioadă dedicată acestei măsuri, mod de diseminare a informației, de colectare a fondurilor, de exemplu, pe un cont bancar fiduciar, deschis de APL).	Nu se acceptă. Modul de colectare a resurselor financiare țin direct de dorința și posibilitățile autorităților publice locale și nu pot fi incluse drept obligatorii în cadrul unor documente de politici. Mai mult decât atât, Guvernul Republicii Moldova implementarea programul DAR 1+3, prin care toți actorii care reprezintă o localitate pot contribui la dezvoltare, inclusiv un criteriu obligatoriu fiind contribuția disporei la implementarea unor anumite proiecte.
	Pentru a diminua din temerile APL de influență a factorului politic asupra procesului de evaluare a proiectelor ce urmează a fi depuse spre finanțare, considerăm că se justifică creșterea transparenței întregului proces, cu introducerea unor măsuri de publicare obligatorie pe pagina oficială a tuturor proiectelor (aplicate), inclusiv cele câștigătoare și cele care nu au fost selectate spre implementare/finanțare, cu toate detaliile acestora, inclusiv evaluările etc	Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente. Totodată menționăm că reprezentanții CALM de obicei sunt membrii ai Grupurilor de lucru pentru evaluarea cererilor de finanțare, dar și membri ai Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, fapt care indică direct asupra transparenței proceselor și accesului la informație. De asemenea, menționăm că în majoritatea cazurilor, notele conceptuale depuse în cadrul apelurilor sunt evaluate și de grupuri de consultanți individuali și independenți, contractați cu suportul partenerilor de dezvoltare, astfel încât să fie asigurat calitatea condițiilor tehnice și transparența proceselor.
	Considerăm necesară și propunem elaborarea mecanismelor conform principiilor prevăzute de Legea nr. 435/2006, după care să fie completat/revizuit proiectul ce va fi aprobat, cu măsuri stimulative procesului în acest sens, inclusiv pentru consolidarea propriilor capacități ale APL și realizarea competențelor (proprie și celor delegate) în materie de dezvoltare locală. Incoerența politicilor promovate de guvernare pe parcursul ultimilor 15- 20 de ani în domeniul descentralizării și autonomiei locale este un factor important care menține și chiar amplifică o capacitate precară a APL în domeniu, cu consecințele cunoscute.	Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente. Programul nu descrie mecanisme de selectare și evaluare a proiectelor, respectiv aceste discuții urmează a fi purtate în cadrul ședințelor Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, inclusiv în procesul de ajustare a prevederilor HG nr. 152/2022.
	În cazul proiectelor din domeniul promovării energiei din surse regenerabile, considerăm necesară argumentarea și aprobarea preliminară conceptuală a criteriilor pentru proiectele aplicabile (introducerea în Program), astfel încât să se	Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/proponerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>țină cont de raportul costbeneficiu, corespunzător să nu fie cheltuite inclusiv resursele publice ale comunității de dragul „tendenței de energie verde” și atingerii unor indicatori, care nici țările bogate din vest încă nu le-au atins</p> <p>Referitor la contextul „amalgamării voluntare” abordat în Program, solicităm formularea și implementarea măsurilor proiectului, astfel încât să nu fie admisă discriminarea APL neamalgamate, în raport cu cele aflate în proces sau deja amalgamate. Mai mult, în general, considerăm și propunem o abordare mult mai inclusivă și completă a problematicii date. În acest sens, propunem o abordare mai largă, anume ca proiectele aplicate la Program să fie posibil de depus și implementat prin toate formele admise de legislație de cooperare intermunicipală, i.e. să fie prevăzute „ușițe” pentru toate formele de cooperare intercomunitară, prin delegare inclusiv către asociații de dezvoltare intercomunitară, orașe poli de creștere etc. Amalgamarea voluntară fiind la rândul său o formă și etapă avansată de cooperare între două și/sau mai multe colectivități locale. Astfel, vor fi evitate interpretările greșite, asigurată o corelare corespunzătoare a documentului dat cu alte documente de politici și asigurată o atmosferă lucrativă și constructivă în domeniul dat. Cu atât mai mult că în acest sens, Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin hotărârea de Guvern nr. 40/2022, menționează că: „Modernizarea și dezvoltarea zonei rurale depinde foarte mult de eficiența politicii naționale de regionalizare a serviciilor publice și de eforturile autorităților administrației publice locale de cooperare intercomunitară. (...) politica națională de dezvoltare regională se va concentra pe prioritizarea proiectelor investiționale cu impact regional sporit (cel puțin 20 mii de locuitori), astfel încurajând cooperarea intercomunitară și regionalizarea serviciilor publice. (...) în vederea reducerii decalajelor dintre mediile rezidențiale privind standardul de viață al locuitorilor și creșterea atractivității localităților rurale se impune continuarea și extinderea eforturilor conjugate din toate sursele posibile ce vizează dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare în toate regiunile țării, eforturile urmând a fi îndreptate spre: 1) sprijinirea dezvoltării infrastructurii edilitare de bază (aprovizionarea cu apă, canalizare și tratarea apelor uzate, managementul deșeurilor și îmbunătățirea infrastructurii drumurilor) prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii de locuitori)”. De asemenea, în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin hotărârea de Guvern nr. 315/2022, la pct. 5.24 (Politici și management în domeniile locuințelor, serviciilor</p>	<p>menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente.</p> <p>Totodată, în prevederile HG nr. 152/2022 este menționat că toate proiectele depuse trebuie să fie implementate în baza legislației naționale în vigoare pentru fiecare domeniu în parte, cu avizele și coordonările necesare.</p> <p>Nu se acceptă.</p> <p>Prevederile descrise în Program sunt perfect ajustate la prevederile cadrului legal aferent proceselor de amalgamare voluntară a autorităților publice locale. Mai mult decât atât, cooperarea intercomunitară este promovată prin intermediul tuturor inițiativelor de finanțare din sursele Fondului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, astfel la punctul 13 din Anexa 3 a <i>HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală</i>, care stabilește următoarele:</p> <p>„ În vederea promovării principiilor de cooperare intercomunitară, în cadrul proiectelor pot fi atrași și parteneri ai proiectului. Partenerii participă la elaborarea și implementarea proiectului, precum și la asigurarea durabilității, iar costurile pe care le implică sunt eligibile în același mod în care sunt eligibile costurile aplicantului. Partenerii trebuie să întrunească aceleași criterii de eligibilitate ca și aplicanții. Partenerii vor semna declarațiile de parteneriat și le vor prezenta în original. Acestea țin să menționeze rolul și responsabilitățile fiecărei părți. În cazul în care rolul partenerului este unul declarativ, fără a specifica clar implicarea acestuia, inclusiv cota de cofinanțare, declarația de parteneriat este declarată nulă.”.</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>comunale, utilităților publice și dezvoltării comunitare) pct. 1) se prevede: „Fortificarea capacității operatorilor de apă-canal de prestare a serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare la nivel regional în baza cooperării intercomunitare”. Totodată, Strategia de reformă a administrației publice din Republica Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin hotărârea de Guvern nr. 126/2023 prevede: „Consolidarea capacității instituționale și administrative a administrației publice locale Direcție prioritară 1: capacitatea instituțională a administrației publice locale va crește semnificativ prin utilizarea unor mecanisme de consolidare cum ar fi: amalgamarea teritorială voluntară și cooperarea intercomunală, astfel încât fragmentarea excesivă de astăzi să fie în mare măsură depășită și autoritățile publice locale să fie capabile să furnizeze servicii publice de calitate, adecvate cerințelor cetățenilor și accesibile lor. (...) Procesul de amalgamare voluntară va fi susținut de un cadru nou, mult mai eficient de cooperare intercomunală – cele 2 procese nu sunt substituibile, ci complementare, iar printr-un cadru normativ adecvat pot genera sinergii semnificative. (...) Cooperarea intercomunală este un instrument important pentru furnizarea eficientă a serviciilor publice la nivel local și un companion complementar al procesului de consolidare prin amalgamare voluntară. Eficiența formelor de cooperare intercomunală va crește prin procesul de amalgamare voluntară, deoarece vor scade costurile de tranzacție. Cooperarea intercomunală este un instrument important pentru furnizarea eficientă a serviciilor publice la nivel local și este un companion complementar al procesului de consolidare prin amalgamare a donatorilor internaționali. În același timp, este foarte important ca bunele practici, mai ales cele rezultate din implementarea Programului „Leader”, să fie generalizate și luate în considerare în procesul de îmbunătățire a cadrului legal și instituțional al cooperării intercomunale”</p>	
	<p>O bună parte din membrii CALM, au înaintat propunerea de a include ca măsură de finanțare reabilitarea drumurilor locale, sau cel puțin, ca acest domeniu să poată fi cofinanțat în cazul proiectelor externe</p>	<p>Nu se acceptă. Includerea spre finanțare a infrastructurii rutiere ar asigura o deviere de la principiile reformelor lansate și a angajamentelor Guvernului de a nu dubla domeniile de finanțare eligibile. Mai mult decât atât, anual din contul Fondului Rutier fiecare autoritate publică locală de nivelul 1 primește transferuri calculate în dependență de suprafața drumurilor și numărul populației, resurse financiare ce pot fi orientate spre asigurarea plăților contribuțiilor asumate în cadrul proiectelor finanțate din surse externe.</p>
	<p>Membrii CALM au propus revizuirea plafonului de contribuție a APL (de 15%) în cazul în care, APL respectivă demonstrează capacitate de a acoperi contribuția respectivă. Limitarea actuală, constituie un impediment pentru mai multe APL-uri și dezvoltare locală, care nu cer mai multe resurse din bugetul de stat/a fondului și</p>	<p>Se ia act. Propunerea înaintă nu reflectă descrierea și conținutul Programului Național de Dezvoltare Locală, întru cât în textul acestuia nu sunt</p>

Participantul la avizare (expertizare) / consultare publică	Conținutul obiecției/prounerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
	<p>au posibilitatea/sunt gata să contribuie cu o cofinanțare mai mare decât cele 15%, în scopul finalizării unui proiect.</p> <p>În textul proiectului, cuvintele „Congresul Autorităților Publice Locale din Moldova” este necesar a fi substituite cu cuvintele „Congresul Autorităților Locale din Moldova”.</p>	<p>menționate criteriile specifice de identificare, selectare și aprobare a proiectelor și a altor aspecte aferente.</p> <p>Aceste aspecte sunt reglementate conform punctul 12, sbpct. 6) din Anexa nr. 1 la HG nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală și țin de competența Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale.</p> <p>Se acceptă.</p>

Secretar general djunct

Eugen HARABARA